

ТЭХНАЛОГІЯ ФАРМІРАВАННЯ МУЗЫЧНА-ЭСТЭТЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ СТАРШЫХ ДАШКОЛЬНІКАЎ СРОДКАМІ БЕЛАРУСКАГА МУЗЫЧНАГА ФАЛЬКЛОРУ

Увага да пытанняў фарміравання музычна-эстэтычнай культуры асобы ужо на першых этапах авалодвання ёю культурай грамадства, неад'емнай часткай якой з'яўляецца музычная фальклорная спадчына, абумоўлена актуальнасцю сучасных праблем, якія датычацца фарміравання розных аспектаў культуры асобы, далучэння чалавека да нацыянальнай культуры і выпрацоўцы метадычных падыходаў да арганізацыі гэтай працы ва ўстановах адукацыі.

Значнасць выкарыстання фальклорнага рэпертуару у музычным выхаванні дзяцей ўжо на першых узроўнях адукацыі не выклікае сумненняў і знаходзіць сваё падцверджанне як у гісторыі музычна-педагагічнай думкі, так і ў сучасных працах, якія датычацца выхавання дзяцей сродкамі нацыянальнай культуры. Фальклорны рэпертуар ляжаў у аснове найвядомейшых сістэм музычнага выхавання XX стагоддзя, распрацаваных Карлам Орфам і Золтанам Кодаям. Запорукай на беларускія песенны фальклор прапанаваў ажыццяўляць музычнае выхаванне дашкольнікаў і малодшых школьнікаў айчынны педагог А.Грыневіч, аб чым сведчыць матэрыял яго «спеўнікаў», выдадзеных у 20-ыя гады XX стагоддзя. Цікаўнасцю да пошуку шляхоў выкарыстання фальклорнага матэрыялу адрозніваюцца працы сучасных расійскіх даследчыкаў (С. С. Балашовай, Л. І. Баравікова, Г. Г. Ібрагімава, А. А. Каряжкінай, Г. І. Калеснікавай, Г. М. Наўменка, З.М. Яўгільдзінай і інш.). Значная ўвага надаецца фальклорнаму рэпертуару і ў нацыянальнай праграме адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту «Пралеска».

Пры тым, што айчынны фальклорыстыка прапануе багаты літаратурны і натаваны музычны матэрыял, фоназапісы, тэарэтыка-гістарычны і музыкаведчы аналіз з'яў нацыянальнага музычнага фальклору, у айчыннай педагагічнай навуцы

не існуе спецыяльных даследванняў, прысвечаных праблеме выкарыстання нацыянальнага музычнага фальклору ў працы з дашкольнікамі.

Актуальнасць дадзенай праблематыкі і, у той жа час, нераспрацаванасць як тэарэтычных, так і метадычных аспектаў далучэння дашкольнікаў да музычнага фальклору, дыктуе неабходнасць стварэння адпаведнай тэхналогіі. Пры гэтым універсальнасць гэтага пласта музычнай культуры, яго шырокія выхаваўчыя і развіццёвыя магчымасці дазваляюць ставіць дастаткова маштабную мэту – фарміраванне асноў музычна-эстэтычнай культуры асобы.

Асноўныя паняцці тэхналогіі

Музычна-эстэтычная культура асобы – інтэграваная якасць, якая трактуецца як мера засваення асобай музычнай культуры грамадства і праяўляецца праз уласцівы пэўнаму ўзросту узровень развіцця музычна-эстэтычнай свядомасці, музычных і творчых здольнасцей і узровень авалодвання музычнай дзейнасцю.

Музычны фальклор – сукупнасць песеннай, танцавальнай і інструментальнай творчасці народа.

Мэта тэхналогіі – фарміраванне ў старшых дашкольнікаў кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры.

Структура і змест блокаў тэхналогіі

Педагагічны блок, у якім пададзены класіфікацыйныя параметры тэхналогіі, спектр яе мэтавых арыентацый, раскрываюцца асноўныя канцэптуальныя палажэнні, характарызуюцца асноўныя педагагічныя сродкі тэхналогіі.

Дыягнастычны блок, у якім раскрываецца сутнасць кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры старшых дашкольнікаў і асаблівасці іх дыягностыкі з улікам спецыфікі выкарыстання ў дыягнастычных заданнях музычнага фальклору.

Метадычны блок, у якім прадстаўлена канцэптуальная мадэль фарміравання музычна-эстэтычнай культуры дашкольнікаў сродкамі музычнага фальклору і

сістэма арганізацыі работы па далучэнні дашкольнікаў да беларускага музычнага фальклору.

Выніковы блок,

Класіфікацыйныя параменты тэхналогіі (наводле Г.К.Селеўкі).

Па ўзроўні прымянення: прыватнаметадычная (прадметная).

Па філасофскай аснове: гуманістычная + культуралагічная

Па асноўным фактары развіцця: сацыягенная+псіхагенная.

Па канцэпцыі засваення:

Па арыентацыі на асабовыя структуры: ВУН+СРД+эўрыстычная.

Па характары зместу: навучальна-выхаваўчая, свецкая, гуманістычная, рэгіянальна-накіраваная.

Па тыпе кіравання: сістэма малых груп.

Па арганізацыйных формах: груповае + індывідуальнае.

Па пераважаючым метадамі: гульнявае, развіццёвае, творчае.

Па накірунку мадэрнізацыі: на аснове актывізацыі і інтэнсіфікацыі дзейнасці дашкольнікаў.

Па катэгорыі навучэнцаў: масавая.

Спектр мэтавых арыентацый

Дыдактычныя: назапашванне «слоўніка» нацыянальна характэрных музычных інтанацый; засваенне моўных асаблівасцей беларускага музычнага фальклору (ладавых, рытмічных эталонаў, тыповых напеваў і інш.); фарміраванне уяўленняў аб фальклорным мастацтве (жанрах, музычных інструментах, спецыфічнасці абрадавага боку і інш) і яго творах; удасканаленне ўменняў і навыкаў музычнай дзейнасці (навыкі выканальніцкай і творчай музычнай дзейнасці);

Выхаваўчыя: выхаванне павагі і інтарэса да нацыянальнай музычнай спадчыны;

Развіццёвыя: развіццё музыкальнасці і музычна-творчых здольнасцей;

Сацыялізуючая: далучэнне да нацыянальнай культуры.

Канцэптэуальныя палажэнні тэхналогіі

- Музычна-эстэтычная культура асобы ўяўляе сабой меру засваення ёю музычнай культуры грамадства ва ўсёй яе разнастайнасці;

Паняцце «культура» вельмі шматграннае, аб чым сведчаць разнастайныя яго інтэрпрэтацыі, якіх налічваецца больш за 200. Калі разглядаць культуру як цэластную з'яву, то магчыма вылучыць некалькі яе маштабаў: культура чалавецтва; культура розных нацыянальных, сацыяльных, узроставых груп; культура асобы. Апошняя, у сувязі з тым, што чалавек з моманту свайго нараджэння памешчаны ў свет культуры, і непазбежна павінен яе “распрадмеціць” (з дапамогай існуючых у яго здольнасцей і спосабаў дзеяння расшыфраваць закладзеныя у ёй каштоўнасці і сэнсы), уяўляе сабой меру, ступень авалодвання чалавекам разнастайных пластоў (у тым ліку духоўнага, эстэтычнага, музычнага) агульначалавечай і нацыянальнай культуры. Культура асобы пэўнага ўзросту абмяжоўваецца тымі узроставымі магчымасцямі, якія мае індывід на пэўным этапе свайго развіцця. Так, сутнасць кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры, як і паказчыкі яе сфарміраванасці, будуць значна адрознівацца, напрыклад, у дзяцей старэйшага дашкольнага ўзросту і дзяцей малодшага школьнага ўзросту і г.д.

- Музычная мова з'яўляецца семіятычнай (знакавай) сістэмай і засваіваецца ў дзяцінстве дастаткова рана і адразу як сістэма.

Разгляданне музычнай мовы як семіятычнай сістэмы (М. Араноўскі) ставіць яе у адзін рад з іншымі знакавымі сістэмамі (напрыклад, з вербальнай), што дапускае і падобныя механізмы іх засваення. Музыка кожнага стылю (у тым ліку і нацыянальнага) можа разглядацца як спецыфічная мова, а здольнасці чалавека да авалодвання ёю з цягам часу «згасаюць» (М.Ратэрштэйн), у выніку чаго сталы чалавек можа апынуцца ў адносінах да «мовы» асобных музычных стыляў ў становішчы «Мауглі». Па сцвярджэнні К. Ул. Тарасавай, музычная мова,

як і маўленне, засваіваецца ў дзяцінстве дастаткова рана і інтуітыўна, адразу як сістэма ў адзінстве трох асноўных складаемых: семантыкі, лексікі і граматыкі. Пры ўспрыманні асобай дастатковай колькасці аднастылёвых музычных узораў фарміруецца «пачуццё стылю». Менавіта наяўнасць гэтага пачуцця Дз.К. Кірнарская прапануе лічыць паказчыкам развітай музыкальнасці чалавека. Звязана гэта з тым, што разуменне стылістыкі пэўнага музычнага пласта патрабуе падсвядомага разумення ладавай, меладычнай, рытмічнай будовы гэтых ўзораў і сведчыць аб пэўным узроўні развіцця музычнага слыху, музычна-рытмічнага пачуцця, музычнага мыслення, музычнай памяці — тых музычных здольнасцяў, якія большасцю даследчыкаў звязваюцца з паняццем «музыкальнасць» (Б.М. Цяплоў, Н.А. Вятлугіна, К.Ул. Тарасава) або «музычна-эстэтычная свядомасць», якія, у сваю чаргу, з'яўляюцца кампанентамі музычнай і музычна-эстэтычнай культуры асобы (Н.Ул. Гузій, В.М. Дароніна, С.А. Карташоў, І. Кевішас, В.П. Радынава, Р.А. Цельчарава, і інш.)

Неаднаразова ўспрынятыя музычныя інтанацыі становяцца ўсё больш звычнымі для слыху дзіцяці, знаёмымі, распазнавальнымі, выклікаюць эмацыянальна стонаўчыя адносіны, што ў сваю чаргу сведчыць аб падсвядомым пазнанні маленькім слухачом лексічных і структурных заканамернасцей пэўнага пласта музычнай культуры. У сувязі з гэтым рэпертуар, які выкарыстоўваецца ў працэсе музычнага выхавання дашкольнікаў, мае прынцыповае значэнне для далейшага музычнага развіцця дзіцяці, фарміравання асноў яго музычна-эстэтычнай культуры. На неабходнасці фарміравання ў слухачоў «музычна-інтанацыйнага слоўніка» акцэнтаваў сваю ўвагу яшчэ Б.Асаф'еў, на гэтую ідэю ў сучасных даследаваннях абапіраецца В.П.Радынава у пытаннях далучэння дашкольнікаў да класічнай музыкі.

Фальклор з'яўляецца “азбукай” нацыянальнай музычнай мовы, тым універсальным матэрыялам, які адказвае патрабаванням мастацкасці і даступнасці. Безумоўна, у працэсе далучэння дашкольнікаў да нацыянальнага

музычнага фальклору фарміруюцца як агульныя першапачатковыя ўяўленні аб нацыянальнай культуры, жыцці і традыцыях беларускага народа, але і складаецца слоўнік найбольш характэрных для нацыянальнай культуры музычных інтанацый, своеасаблівых «эталонаў» нацыянальнай музычнай мовы, многія з якіх прысутнічаюць і ў сучаснай пісьмовай музычнай культуры, што дазваляе палегчыць слухачу ўспрыманне не толькі фальклорных твораў, але і з'яў сучаснай нацыянальнай культуры.

- Фальклор фіксуе ў сваіх ўзорах этапы станаўлення музычнага мыслення Чалавека (у філагенэзе) і таму з'яўляецца універсальным матэрыялам для развіцця музычнага мыслення і музычных здольнасцей дашкольніка (у антагенэзе);

Прыкладамі такой фіксацыі ў добра захаваных архаічных фальклорных узорах з'яўляюцца розныя тыпы інтанавання (паводле Э. Аляксеева) – гульня рэгістрамі голаса (кантрастна-рэгістравыя спевы); глісандуючае інтанаванне; танальнае інтанаванне і інш. Наяўнасць усіх гэтых тыпаў інтанавання фіксуецца даследчыкамі ў дзіцячай песнятворчасці (Т.І. Калужнікавай, Г. М. Навуменка). Аналагічным чынам, зафіксаваныя ў фальклоры этапы фарміравання розных ладавых сістэм (пачынаючы з секундавых, разнастайных тэрцыявых ладоў і завяршаючы актаўнымі ладамі), у падобнай жа паслядоўнасці прысутнічаюць і ў індывідуальным развіцці ладавага пачуцця. Яшчэ адным прыкладам можа быць наяўнасць тыповых напеваў (калі шмат фальклорных узораў інтануюцца на аснове адной мадэлі) як у значнай частцы гістарычных пластоў фальклора (за выключэннем позднетрадыцыйнага пласта), так і ва ўзорах дзіцячай песнятворчасці. На гэтую асаблівасць звяртаў увагу беларускі даследчык музычнага фальклору Ул.І. Ялатаў. Такім чынам, фальклор прапануе ўзоры, якія могуць стаць для асобы своеасаблівай школай засваення агульных музычных заканамернасцяў, школай развіцця музычнага мыслення і слыхавых здольнасцей.

- Засваенне нацыянальнай музычнай мовы адбываецца ў адпаведных відах музычнай дзейнасці, якія з улікам сінкрэтычнасці (злітнасці ўсіх элементаў) фальклору выступаюць ў адзінстве паміж сабой і некаторымі іншымі відамі дзіцячай дзейнасці (маўленчай, мастацкай, гульнівай);

Айчынная тэорыя здольнасцей (Б.М.Цяплоў, С.Л. Рубінштэйн, К.К. Платонаў) зыходзіць з прынцыпа адзінства прыроднага і сацыяльнага ў іх развіцці і пастулюе, што менавіта ўключэнне ў адпаведную дзейнасць дазваляе развіваць індывідуальныя задаткі асобы. Для айчыннай сістэмы музычнага выхавання дашкольнікаў выкарыстанне ўсіх відаў дзіцячай музычнай дзейнасці (успрымання, спеваў, музычна-рытмічных рухаў, музіцыравання, музычнай творчасці) ўжо традыцыйна і дазваляе ўсебакова развіваць музычныя здольнасці дзіцяці. Але фальклор мае некаторую перавагу перад іншым музычным рэпертуарам ў тым, што кожны яго твор ужо выначальна, дзякуючы яго сінкрэтычнай прыродзе, мае патэнцыяльную магчымасць для ўключэння аднаго твору адразу ў некалькі відаў дзіцячай дзейнасці. Акрамя таго, цесная сувязь фальклору з жыццём дазваляе далучаць да музычнай дзейнасці амаль што усе віды дзейнасці дзяцей, у якой музычны фальклор можа як растварацца, так і з'яўляцца цэнтрам, які аб'ядноўвае некалькі відаў дзіцячай дзейнасці.

Асноўныя педагогічныя сродкі тэхналогіі і іх характарыстыка

У тэхналогіі вылучаюцца наступныя сродкі фарміравання музычна-эстэтычнай культуры старшых дашкольнікаў:

- узоры музычнага фальклору;
- узоры літаратурнага фальклору;
- дыдактычны матэрыял і цацкі;
- гульнівыя сітуацыі і сюжэтнасць заняткаў;
- сумесная дзейнасць і зносіны дарослага з дзецьмі;

Узоры музычнага фальклору

Творы беларускага музычнага фальклору з'яўляюцца асноўным сродкам тэхналогіі. Музычны фальклор беларусаў вельмі багаты: гэта песенныя, танцавальныя, інструментальныя творы, розныя па сваім функцыянальным прызначэнні. Таму прынцыпова важна разгледзіць некаторыя асаблівасці дадзенага матэрыялу, каб мець магчымасць адбіраць са ўсёй разнастайнасці фальклору тых яго ўзоры, што дазваляць мэтанакіравана вырашаць пытанні фарміравання музычна-эстэтычнай культуры дашколькікаў.

Музычны фальклор як від мастацтва, у незалежнасці ад яго нацыянальнай прыналежнасці, мае спецыфічныя рысы, якія значна адрозніваюць яго ад музыкі пісьмовай традыцыі і павінны ўлічвацца ў арганізацыі працы з дашкольнікамі. Звернем увагу на тых з іх, якія можна лічыць найбольш значнымі з пункту гледжання аспектаў далучэння да фальклору.

1. Вуснасць народнай музыкі. Менавіта вуснасць абумоўлівае спецыфічнасць форм і характар фальклорнай музыкі і з'яўляецца галоўнай якасцю, якая, у некаторым сэнсе, супрацьпастаўляе фальклор пісьмовай культуры. Пісьмовая культура носіць сёння дамінуючы характар: у выніку гэтага з'явы вуснай культуры вывучаюцца на ўсіх узроўнях музычнай адукацыі праз прызму прынцыпаў пісьмовай культуры. Такі падыход да вывучэння фальклору крытыкуецца сучаснымі даследчыкамі.

Улічваючы спецыфіку дашкольнага ўзросту, няма неабходнасці акцэнтаваць увагу на вусным «уваходжанні» ў фальклор, што мае прынцыповае значэнне для тых узроўней адукацыі, дзе слухачы больш знаёмыя з пісьмовай традыцыяй і неабходна пазбегнуць адмоўнага пераносу навыкаў успрымання і выканання музыкі пісьмовай традыцыі. Уваходжанне дзіцяці ў музычную культуру заўсёды вуснае. Непасрэдным жа вывадам, які мае метадычнае значэнне, будзе пераважлівасць вывучэння песеннага фальклору «з голасу» без выкарыстання інструмента, што дае магчымасць выкарыстоўваць найбольш зручныя дыяпазоны, інтанаваць больш чыста.

2. Вуснасць фальклору абумоўлівае наступную яго рысу — спецыфічныя механізмы перадачы і ўспрымання. Фальклор уяўляе сабой кантактны тып камунікацыі, натуральны тып мастацкіх зносін. Таму непасрэдны кантакт, натуральнае для фальклору бытавое і прыроднае асяроддзе з'яўляецца важнай умовай яго ўспрымання. Але знаёмства з фальклорам ва ўмовах дашкольнай установы непазбежна звязана з такой з'явай, як фалькларызм — існаванне фальклору ў іншых відах культуры, дзе ён непазбежна прапануецца слухачу ў другасных формах (у апрацоўках). Аднак больш адэкватныя ўяўленні аб фальклоры могуць даць аўтэнтычныя запісы, якія дазваляюць паменьшыць супярэчнасці паміж неабходнасцю непасрэднага кантакту і яго немагчымасцю ва ўмовах адукацыйнай установы. Акрамя таго, дапамагчы стварыць блізкае да натуральнага бытавое асяроддзе можа далучэнне да працэсу знаёмства з музычным фальклорам разнастайнага этнаграфічнага матэрыялу, адпаведнай інфармацыі і прадметаў матэрыяльнай культуры.

3. Наступныя рысы — варыянтнасць і варыятыўнасць фальклору, якія таксама з'яўляюцца вынікам вуснасці гэтага віду мастацтва. Варыянтнасць — форма існавання фальклору і адлюстроўваецца ў варыянтах фальклорнага твора (у гэтым выпадку існуе агульная мадэль — інварыянт, на аснове якога можа будавацца вялікая колькасць твораў, якія нязначна адрозніваюцца тэкстам або мелодыяй). Варыятыўнасць — гэта спосаб існавання фальклорнай традыцыі, які падкрэслівае імправізацыйны характар стварэння фальклорнага ўзору. Падкрэсліванне варыятыўнасці фальклору пры азнаямленні з ім і больш глыбокае яго засваенне праз стварэнне ўласных варыянтаў на аснове зафіскаванага фальклорнага твора, які будзе выступаць у гэтым выпадку своеасаблівым інварыянтам, можа дапамагчы засвоіць сам механізм вуснай музычнай творчасці. Такім чынам, варыянтнасць фальклору можа быць адлюстравана праз дэманстрацыю дашкольнікам розных варыянтаў аднаго твора, а варыятыўнасць — праз пабуджэнне дзяцей да стварэння ўласных імправізацый.

4. Сінкрэтычнасць фальклору, якая выражаецца праз злітнасць шматлікіх элементаў (музыкі, спеваў, рухаў, гульні). Менавіта сінкрэтычнасць робіць музычны фальклор прывабным і даступным для дашкольнікаў, светаўспрыманне якіх таксама сінкрэтычна.

5. Наяўнасць тыповых напеваў, якія, як своеасаблівыя формулы, «вандруюць» з аднаго твора ў другі ў межах аднаго жанру (асабліва ў жанрах абрадавага фальклору). У выніку гэтага такія музычныя ўзоры маюць падобную ладавую або рытмічную будову, якая адчуваецца слухачом як нацыянальна спецыфічная, адлюстроўвае інтанацыйную самабытнасць беларускай народнай музыкі. Засваенне дашкольнікамі гэтых тыповых інтанацый з'яўляецца неабходнай «школай» фарміравання навыкаў чыстага інтанавання, глыбокага засваення найбольш характэрных для нацыянальнай музычнай мовы інтанацый.

Кратка ахарактарызуюць тыя асаблівасці беларускага музычнага фальклору, якія могуць лічыцца нацыянальна-характэрнымі з аднаго боку, і, з другога, быць даступнымі для засваення дашкольнікамі.

Адна з самых устоўлівых прымет нацыянальнай характэрнасці — ладавы бок беларускага музычнага фальклору. Сярод разнастайных ладоў найбольш характэрнымі і даступнымі для засваення дашкольнікамі з'яўляюцца наступныя:

— секундавыя лады (два суседніх гукі), якія распаўсюджаны ў жанрах дзіцячага фальклору і дзіцячай песнятворчасці;

— тэрцыевыя лады (тры гукі), нацыянальна спецыфічным варыянтам якіх з'яўляецца вельмі распаўсюджаны ў жніўных, дзіцячых песнях, калыханках тэрцыевы лад з субквартай (напрыклад: рэ1 — соль1 — ля1 — сі1), у якім да ніжняга тону тэрцыевага ладу дадаецца незапоўненая кварта (у разглядаемым выпадку рэ1), і які, між іншым, ужо мае мажорнае або мінорнае нахіленне ў залежнасці ад верхняга гучу тэрцыі (у разглядаемым выпадку сі1 дае мажорнае нахіленне, сі-бемоль1 — мінорнае);

— лады з цэнтральнай тонікай, якія ўтварыліся з тэрцыевых ладоў з субквартай ў працэсе запаўнення субкварты паслядоўнасцю гукаў (чатыры гукі ніжняга тэтрахорду, напрыклад: рэ1 — мі1 — фа1 — соль1) і дабаўленнем верхняга гуку да тэрцыі (чатыры гукі верхняга тэтрахорду, напрыклад: соль1 — ля1 — сі1 — до2), тоніка ў якіх застаецца ў цэнтры (у разглядаемым выпадку — соль1), а крайнія гукі (ладавая рамка) ўтвараюць малую сэтціму (рэ1 — до2);

— лады з ніжняй тонікай, якія ўзніклі ў выніку пераасэнсавання ладавых узаемаадносін у ладах з цэнтральнай тонікай, сярод якіх вылучаюцца лад з ладавай рамкай малая сэтціма, квінтовы лад (пяць ступеняў у межах квінты гукаў), актаўныя лады (звычайныя нам мажор і мінор);

— пентатоніка (пяць ступеняў у межах актавы), якая з’яўляецца эпизадычным ладам у беларускім фальклоры (сустракаецца толькі безпаўтонавая пентатоніка, якую могуць утвараць, напрыклад, наступныя гукі: до1 — рэ1 — мі1 — соль1 — ля1; рэ1 — мі1 — соль1 — ля1 — до2; мі1 — соль1 — ля1 — до2 — рэ2 і г. д.); але пентатанічныя абароты дастаткова распаўсюджаны ва ўзорах розных жанраў (веснавых песнях, жанрах дзіцячага фальклору) і надаюць гэтым творам незвычайную выразнасць і каларыт.

Існуюць нацыянальна-характэрныя рысы і ў рытмічнай арганізацыі твораў беларускага фальклору. Для нас найбольш цікавыя наступныя з іх:

— тыповыя рытмічныя малюнкi ва ўзорах абрадавага фальклору, напрыклад: два чатырохдольніка у вяснянках, купальскіх песнях, характэрныя рытмічныя схемы у калядках, шчадроўках, схема з распевам пятага гуку у калядных, жніўных, восеньскіх, лірычных песнях;

— разнастайныя рэфрэны (прыпевы, запевы, устаўкі, эмацыянальныя выгукі, выклічнікі і інш.), якія звычайна рытмічна адрозніваюцца ад іншых музычных фраз твора і жанрава акрэсліваюць яго (напрыклад, выклічнікі «А!», «У!» у веснавых песнях, «а-а-а» — у калыханках, «Каляда!» — у калядках і інш.).

Дадзеныя асаблівасці фальклору дазваляюць вылучыць некаторыя рэкамендацыі, якія датычацца адбору музычнага фальклорнага матэрыялу пры далучэнні дашкольнікаў да гэтага віду мастацтва. Асноўнымі сярод іх можна лічыць наступныя:

— разам з зафіксаванымі пісьмовай культурай традыцыйнымі ўзорамі і апрацоўкамі фальклору пажадана выкарыстоўваць гуказапісы аўтэнтычнага гучання;

— пры наяўнасці варыянтаў вакальнага твора з акампанеентам і без яго, неабходна аддаваць перавагу выкананню а саpella;

— адбіраць для дашкольнікаў тыя ўзоры музычнага фальклору, у якіх прысутнічаюць найбольш характэрныя рытмічныя і ладавыя формулы;

— на магчымасці даносіць да маленькіх слухачоў некалькі варыянтаў аднаго твора з наступным развучаннем аднаго з іх і імправізацыяй дзецьмі ўласных варыянтаў;

— знаёміць з рознымі жанрамі музычнага фальклору і рознымі тыпамі інтанавання ў працэсе выканання вакальных твораў і ўласных імправізацый у розных жанрах

— выконваць патрабаванне даступнасці зместу фальклорнага твора;

— выкарыстоўваць усе віды дзіцячай музычнай дзейнасці (а на магчымасці іншыя віды дзейнасці дашкольнікаў) пры вывучэнні фальклорнага твора з уводзінамі слухачоў у кантэкст, у якім гэты твор існаваў і існуе;

Узоры літаратурнага фальклору

Сінкрэтычнасць фальклорнага мастацтва і дзіцячай дзейнасці патрабуе выкарыстання ў тэхналогіі некаторых жанраў літаратурнага фальклору. Гэты матэрыял прадастаўляе дадатковыя магчымасці ў развіцці маўлення дзіцяці, дазваляе зрабіць азнаямленне з музычным матэрыялам больш займальным, адыгрывае пэўную ролю ў музычным развіцці.

Найбольшую сферу прымянення могуць атрымліваць лічылкі, якія выкарыстоўваюцца ў мэтах арганізацыі гульні дзейнасці дашкольнікаў, пры гэтым яны абавязкова звязваюцца з тэмай твораў, або яго персанажамі. Народныя казкі дазваляюць звязаць з'явы музычнага фальклору з пэўнымі сітуацыямі жыцця (напрыклад, спевы калыханкі ў казцы «Піліпка-сыноч», абрад калядавання ў казцы «Як воўк калядаваць хадзіў»), выкарыстоўваць тэксты персанажаў казак з мэтай развіцця музычна-творчых здольнасцей дзяцей (казкі «Баран-бок абадран», «Людзей слухай, а свой розум май»). З мэтай больш эфектыўнага засваення музычных сродкаў, характэрных для розных жанраў, могуць быць прапанаваны тэксты замоў («Ідзі ж ты хвароба...», «Ідзі, зіма, да Кракава...») і незанатаваных калыханак.

Такая рыса фальклора, як варыянтнасць, датычыцца і тэкставага боку яго твораў. Параўнанне некалькіх варыянтаў тэкстаў узораў музычнага фальклору пабуджае дзіця да разумовай актыўнасці, узбагачае слоўнік дзіцяці сінонімамі, параўнаннямі і г.д.

Дыдактычны матэрыял і цацкі

Да неабходнага дыдактычнага матэрыялу, у першую чаргу, належаць камплекты картак, якія выкарыстоўваюцца і пры дыягностыцы, і пры непасрэднай рэалізацыі метадычнага блока тэхналогіі. Сярод іх:

- карткі, выявы на якіх сімвалізуюць пэўныя з'явы (віды дзіцячай музычнай дзейнасці, функцыянальнае прызначэнне жанраў, адценні характара музыкі, мімічныя мадэлі);
- фотаздымкі або карткі з выявамі рэальных прадметаў – музычных інструментаў, адзення, прадметаў побыту, прыладаў працы і інш.;
- каляровыя карткі, рэалізуючыя метадычны прыём «палітра», з дапамогай якіх удакладняецца характар і настрой твораў; індывідуальныя карткі, прызначаныя для рэалізацыі метадычнага прыёму «колера-настрой» і выканання

па тыпу «размалёвак», на якіх адлюстраваныя персанажы рознахарактарных твораў;

Цацкі дапамагаюць у стварэнні гульнівых сітуацый і разгортвання сюжэтай лініі занятка. Найбольш аптымальным з'яўляецца выкарыстанне персанажаў батлеечнага тэатра.

Гульнівыя сітуацыі і сюжэтнасць заняткаў

Неабходнасць выкарыстання гэтага сродка абумоўлена, па-першае, узроставымі асаблівасцямі дашкольніка, па-другое – спецыфікай фальклорнага мастацтва, якое цесна звязана з жыццём і можа быць адлюстравана праз пэўныя сюжэты – знаёмства з «жыхарамі вёскі», іх жыццём і дзейнасцю; удзел у трансфарміраваных, прыстасаваных да ўмоў дашкольнай установы абрадавых «эпізодаў» і інш.

Сумесная дзейнасць і зносіны дарослага з дзецьмі

Фальклор – мастацтва дэмакратычнае і калектыўнае, ў сваёй аснове дазваляе ўсім удзельнікам праявіць сябе, нават асобам са сціплымі музычнымі дадзенымі. Гэта дазваляе ажыццяўляць індывідуальны падыход да кожнага дзіцяці, улічваць асабовыя якасці і ўзровень развіцця музычных і творчых здольнасцей. Пры гэтым дарослы павінен праявіць сябе як актыўны ўдзельнік ва ўсіх прапанаваных ім заданнях. Асаблівая роля належыць яму ў арганізацыі творчай дзейнасці – ад дэманстрацыі ўласных творчых прадуктаў да кіравання творчымі праявамі кожнага з дзяцей. Выкарыстоўваюцца пры гэтым традыцыйныя наглядныя (слыхавая нагляднасць, калі размова ідзе аб музычным фальклоры і зрокавая нагляднасць, калі неабходна ўвесці дзяцей у кантэкст існавання і выканання твору), славесныя метады (расказ, беседа, інструкцыя і інш). Найбольш эфектыўнымі практычнымі метадамі з'яўляюцца метады прыпадабнення характару гучання музыкі (мімічнае, маторнае, каляровае і інш.), метады мадэліравання гукавысотных, рытмічных адносін.

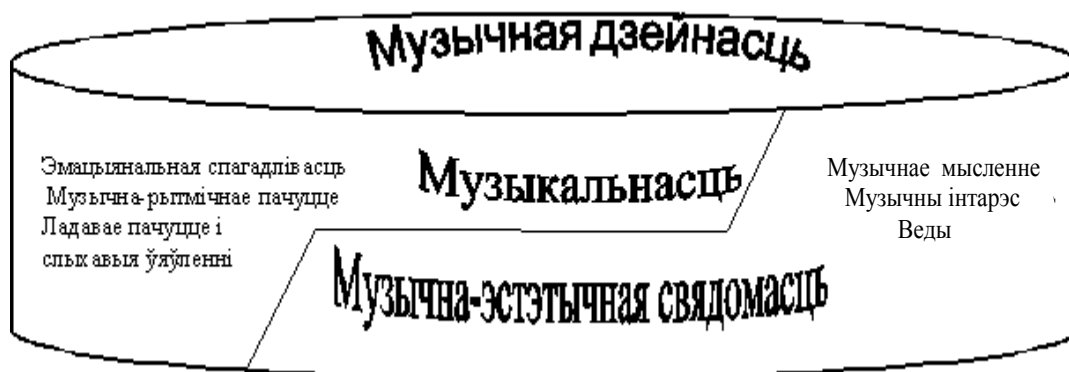
Асаблівасці дыягнастычнага блока

Паколькі музычна-эстэтычная культура асобы з'яўляецца шматкампанентным феноменам і адлюстроўвае цэлы комплекс музычнага і інтэлектуальнага развіцця асобы, то і дыягностыка гэтай інтаграванай якасці складаецца з дыягностыкі праяў музыкальнасці, музычна-эстэтычнай свядомасці, узроўня авалодвання музычнай дзейнасцю.

Структура музычна-эстэтычнай культуры дашкольніка графічна адлюстравана на малюнку 1.

Музычна-эстэтычная свядомасць разам з музыкальнасцю ствараюць адну плоскасць музычна-эстэтычнай культуры дашкольніка, з'яўляючыся яе ўнутранымі праявамі, музычная дзейнасць – іншую плоскасць знешніх праяў. Аднак, зыходзячы з прынцыпа адзінства свядомасці і дзейнасці, узаемасувязь і ўзаемазалежнасць гэтых кампанентаў відавочна – якасці свядомасці і здольнасці ў дзейнасці фарміруюцца, і ў той жа час узровень авалодвання дзейнасцю сведчыць аб узроўні развіцця і сфарміраванасці здольнасцей і складаных свядомасці. Кампаненты музычна-эстэтычнай свядомасці і музыкальнасці так сама цесна паміж сабой звязаны. Так, музычнае мысленне некаторыя даследчыкі адносяць да праяў музыкальнасці (К.Ул.Тарасава), а музычна-моўная здольнасць, якая з'яўляецца, па сутнасці сваёй складанай музычнай здольнасцю, між іншым, з'яўляецца і феноменам музычнай свядомасці (Дз.К.Кірнарская). Таму такое падзяленне носіць у пэўнай ступені ўмоўны характар і ўсе ўнутраныя праявы музычна-эстэтычнай культуры непазбежна змыкаюцца паміж сабой.

Малюнак 1. Структура музычна-эстэтычнай культуры дашкольніка.

Музычны фальклор мае свае спецыфічныя магчымасці ў фарміраванні асобных кампанентаў музычнай культуры дзіцяці, якія павінны ўлічвацца як пры дыягностыцы, так і пры азначэнні зместу работы па далучэнні дашкольнікаў да музычнага фальклору дзеля найбольш поўнага выкарыстання ўсіх магчымасцей гэтага віду мастацтва ў музычным развіцці дзіцяці.

Акрамя таго, спецыфіка далейшых фарміруючых уздзеянняў звязана з пэўным музычным матэрыялам, таму ўсе дыягнастычныя заданні павінны абабірацца менавіта на фальклорны рэпертуар, які адлюстроўвае і агульныя заканамернасці музыкі як віда мастацтва, так і спецыфічныя рысы фальклору і асаблівасці менавіта беларускага музычнага фальклору.

Адной з яркіх праяў *музыкальнасці* дашкольніка з'яўляецца *эмацыянальная спагадлівасць* на музыку. Яна можа разглядацца не толькі як непасрэдная рэакцыя на настрой, характар гучання музыкі і быць звязанай з тыпам нервовай сістэмы, актыўнасцю і жвавасцю эмацыянальнай сферы, але і як праяўленне эмацыянальна-маральнай спагадлівасці, умення ўспрымаць музычны твор як зварот да слухача жывога суб'екта, умення паставіць сябе на месца іншага, адчуць яго эмацыянальны настрой, эмацыянальныя адценні музыкі. Фальклор ў гэтым сэнсе не з'яўляецца выключэннем з агульных правілаў, якім падпарадкоўваецца музычнае мастацтва: з'ўляючыся мастацтвам выразным, музыка перадае разнастайныя пачуцці, настроі, эмацыянальныя становішчы і, вядома, праз «расшыфроўку» гэтага зместу музыкі адбываецца развіццё эмацыянальнай спагадлівасці.

Пры *дыягностыцы праяў эмацыянальнай спагадлівасці* з выкарыстаннем фальклорнага рэпертуару можна выкарыстоўваць наступныя дыягнастычныя заданні.

1. Назіранне за знешнімі рэакцыямі дзяцей пад час успрымання твору.

Змест : Падгрупе дзяцей двойчы пачаргова прапаноўваецца праслухаць урыўкі танцавальнага найгрыша і прычыта (кантрастных па характары і функцыям жанраў). Перад першым слуханнем даецца ўстаноўка на ўважлівае ўспрыманне музыкі, перад другім прапануецца “паказаць” з дапамогай мімікі, рухаў, жэстаў, які настрой у музыкі. Вынікі фіксуюцца з улікам наступных крытэрыяў:

- працягласць увагі і зацікаўленасць пры першым праслухоўванні.

Па гэтаму крытэрыю даследчык ставіць 0 балаў у выпадку неўважлівага ўспрымання, адсутнасці зацікаўленасці, частковага праслухоўвання; 1 – бал – калі дзіця праяўляе інтарэс, увагу, аднак не працяглы час; 2 балы – у выпадку зцікаўленага праслухоўвання ўрыўка цалкам.

- адэкватнасць знешніх рэакцый (міміка, жэсты, смех, рухавыя рэакцыі) на музычныя ўрыўкі пры другім праслухоўванні.

Адэкватная рэакцыя на кожны з урыўкаў ацэньваецца ў 2 балы, у выпадку наяўнасці рухавай рэакцыі на танец дадаецца 1 бал.

Балы, атрыманыя пад час назірання сумуюцца, іх колькасць адпавядае узроўню знешняй рэакцыі на музыку (0-3 – нізкі ўзровень, 4-6 – сярэдні, 7-9 высокі).

2.Практычнае заданне “Тварыкі” (разпрацаваны К.П.Чумічовай і А.Ул.Шумаковай).

Мэта: выявіць адэкватнасць успрымання эмацыянальнага зместу, адценнеў характара музыкі ў творах беларускага фальклору.

Змест: кожнаму дзіцяці падгрупы прапануецца: а) набор картак з умоўным абазначэннем чатырох эмацыянальных становішчаў, якія неабходна суаднесці па ступені выражаннасці эмацыянальнага становішча суму або радасці з прапанаванымі чатырма творамі беларускага музычнага фальклору; б) чатырохпавярховы «музычны домік», у які паірэбна паслядоўна «пасяліць»

чалавечкаў згодна з разуменнем эмоцый і настрояў, выражаных у кожным урыўку.

Перад выкананнем задання даецца інструкцыя: “Да нас прыйшлі эмацыянальныя чалавечкі, давайце разгледзім іх тварыкі. Што можна даведацца аб іх настроі, характары? /Дзеці сумесна з дарослым выяўляюць характэрныя для кожнага сімвала эмацыянальныя становішча/. Чалавечкі жадаюць засяліцца ў новы домік, але толькі ў пакойчык на тым паверсе, дзе гучыць музыка, якая падыходзіць да іх па настрою. Уважліва праслухайце музычныя ўрыўкі і здагадайцеся, дзе якой чалавечак жадае пасяліцца, паспрабуйце яго пасяліць”. Праслухоўванне пачынаецца “з першага паверха доміка”. Пры паўторным успрыманні ўрыўкаў дзеці “засяляюць” домік, удакладняюць вернасць сваёй першай спробы. Па выніках задання даследчык ставіць 3 балы, калі дзіця адэкватна суаднесла выяву з эмацыянальным зместам музычнага ўрыўка, 2 балы – пры памылцы в вызначэнні роднасных эмацыянальных становішчаў, 0 балаў – пры памылцы ў ацэнцы кантрасных эмоцый. Дадзеныя па чатырох урыўках сумуюцца.

Нізкаму ўзроўню праяўлення эмацыянальнай спагадлівасці па гэтаму крытэрыю адпавядае 0-3 балы, сярэдняму – 4-8, высокаму – 9-12.

Асноўнымі музычнымі здольнасцямі традыцыйна лічацца *музычна-рытмічнае пачуццё* (або пачуццё рытму) і *меладычны слых* (у адзінстве *ладавага пачуцця* і *музычна-слыхавых уяўленняў*).

Што датычыцца *музычна-рытмічнага пачуцця*, яно выражаецца ў здольнасці эмацыянальна адчуваць выразнасць музычнага рытму і дакладна ўзнаўляць яго, гэта значыць эмацыянальна адлюстроўваць рытмічны малюнак, метрычную аснову музыкі, тэмп і яго змяненні. Па дадзеным К. Ул. Тарасавай, пачуццё рытму ў дашкольнікаў фарміруецца пакампанентна: спачатку — пачуццё тэмпу, потым — пачуццё метру. Найбольшую складанасць нават для старэйшых дашкольнікаў, безумоўна, выклікае дакладнае адлюстраванне рытмічнага малюнка. Менавіта

гэты напрамак у развіцці музычна-рытмічнага пачуцця патрабуе найбольшай увагі з боку педагога і павінен рэалізоўвацца шляхам засваення дзецямі сістэмы рытмічных эталонаў. Фальклорны матэрыял дазваляе засвоіць пэўную колькасць такіх эталонаў, што звязана са шматразовым дубліраваннем у розных творах пэўных рытмічных малюнкаў, якія з'яўляюцца тыповымі для фальклору.

Дыягностыка музычна-рытмічнага пачуцця старшых дашкольнікаў можа абапірацца на выяўленне узроўню развіцця метрычнага пачуцця, умення ўзнавіць рытмічны малюнак, тыповы для фальклорных твораў.

Заданне «Ігра ў ансамбле».

Змест: Пасля успрымання выкананага дарослым чатырохфразовага ўрыўку танцавальнай мелодыі, дзіцяці прапануецца «сыграць разам», суправаджаючы моцную долю іграй на бубне. Выкананне ў ансамбле прадрымаецца двойчы, фіксуецца вынік больш удачай спробы.

Вынікі выканання ацэньваюцца наступным чынам. У выпадку дакладнага ўзнаўлення метрычнай пульсацыі дзіця атрымлівае 2 балы (высокі ўзровень), пры выкананні з памылкамі – 1 бал (сярэдні ўзровень), пры выпадковых недакладных ударах – 0 балаў (нізкі ўзровень).

Узнаўленне рытмічнага малюнка з дапамогай плясканней у далоні.

Змест: Для даследвання адбіраюцца семь песенных чатырохтактавых урыўкаў, якія могуць лічыцца сваеасаблівымі рытмічнымі эталонамі музычна-фальклорнай рытмікі. Урыўкі выконваюцца даследчыкам на інструментце. Пасля першага праслухоўвання ўрыўка перад дашкольнікам ставіцца задача прахлопаць рытмічны малюнак пад час паўторнага выканання яго дарослым. Кожны дакладна адлюстраваны рытмічны малюнак ацэньваецца ў 1 бал, пры недакладнасці – у 0,5 балаў, пры хаатычных хлапках або фіксацыі дашкольнікам толькі метрычнай пульсацыі – 0 балаў.

Да высокага узроўню развіцця здольнасці ўзнаўляць чаргаванне гукай рознай працягласці адносяцца дзеці, атрымаўшыя 4,5-7 балаў, да сярэдняга – 2-4, да нізкага - да 1,5 балаў.

Ладавае пачуццё — гэта здольнасць распазнавання ладавых функцый гукаў мелодыі, калі ўсе яе гукі ўспрымаюцца ў іх адносінах да тонікі і іншых ступенях ладу. Менавіта развітае ладавае пачуццё дазваляе адчуваць эмацыянальную выразнасць мелодыі. Для дзяцей дашкольнага ўзросту (і нават малодшых школьнікаў) асноўную інфармацыю аб характары музыкі нясе не столькі яе ладавая арганізацыя, колькі дынаміка, рэгістр, тэмп. Але, па дадзеным К.Ул. Тарасавай, меладычная арыентацыя пры ўспрыманні музыкі, якая сведчыць аб разуменні слухачом ўзаемазалежнасцей гукаў, распазнаванне мелодыі ў незалежнасці ад змены тэмпа, рэгістра, дынамікі, з'яўляецца ўжо ў пяцігадовым узросце. Садзейнічаць станаўленню меладычнай арыентацыі можа сістэматычная работа па назапашванню дашкольнікамі слоўніка мелодый-інтанацый у працэсе ўспрымання музыкі і спеваў. Традыцыйна шырока выкарыстоўваюцца ў музычным выхаванні дашкольнікаў творы, якія маюць у сваёй аснове мажор і мінор — актаўныя лады, шырокараспаўсюджаныя ў еўрапейскай музыцы пісьмовай традыцыі. Гэта значна збядняе слыхавы вопыт дзіцяці і накіроўвае развіццё ладавага пачуцця менавіта па гэтым шляху. Лагічна дапусціць, што вузкааб'ёмныя лады (тэрцыевыя, квінтавыя і інш.) народнай музыкі больш даступныя для дзіцячага ўспрымання, і іх засваенне павінна быць неабходным этапам у музычным развіцці дзіцяці. Наданне больш пільнай увагі ладавай разнастайнасці музыкі для дашкольнікаў дазволіць «акультурыраваць» іх у розных ладавых сітэмах, што адаб'ецца на якасці фарміруемага ладавага пачуцця.

Дзеля *дыягностыкі узроўня развіцця ладавага пачуцця* пажадана выкарыстоўваць як заданні, якія накіраваны на разлічэнне мажорнай і мінорнай афарбоўцы лада, так і заданні, якія дазваляць дыягнастыраваць усведамленне

ладавых адносін гукаў ў спецыфічных для беларускага фальклору ладах (у дадзеным выпадку – у тэрцыявым ладзе з субквартай).

1. Заданне «Светлафор».

Мэта: а) ацэнка ўяўленняў дзіцяці аб найбольш устойлівым гуку ў тэрцыявым ладзе з субквартай; б) ацэнка здольнасці адрозніваць мажорную і мінорную афарбоўку (на прыкладзе двух напеваў ў тэрцыявым ладзе з субквартай).

Змест: Дзіцяці паведамляецца, што «наш сённяшні госць (дзяманструецца прывабная для дзіцяці цацка) вельмі любіць сам ствараць музыку, але не заўсёды выконвае сваю мелодыю да канца, часам яе хачацца падоўжыць далей. Я дам табе дзве карты – чырвоную і зялёную, як ў светлафоре. Калі пасля таго, як наш госць сыграе і праспявае, ты вырашыў, што мелодыя завершана, пакажы чырвоную картку, каб ён не іграў далей. А калі ты лічаш, што яе трэба прадоўжыць – пакажы зялёную, каб ён працягваў». Пасля гэтага даследчык «разам з госцем» іграе і спявае (на любы склад) наступныя варыянты мелодый:

1.

2.

3.

Лад-формула, якая выкарыстоўваецца ў такога рода напевах, мае наступны выгляд: (па Ул. Ялатаву):

Тонікай ў ёй з'яўляецца гук «фа», таму чырвоная картка- мелодыя скончана» павінна быць паказана ў варыянце 3. Вынікі ацэньваюцца наступным чынам: Паказ чырвонай карткі у 3-ім варыянце ацэньваецца ў 3 балы, у 2-ім –1 бал, у 1-ым 0,5; у 2-ім і 3-ім –2 бала, у 3-ім і 1-ым –у 1 бал, у1-ым і 2-ім –0,5; разам у 1-ым, 2-ім і 3-ім – 0,5 бала. Паказ зялёнай карткі ва ўсіх трох варыянтах ацэньваецца ў 0 балаў.

Далей даследчык у размове выяўляе ўяўленні дзіцяці аб тым, які настрой быў у гасця, калі ён ствараў гэтыя мелодыі (дзіця павінна вылучыць мажорную афарбоўку). Потым прапануецца праслухаць яшчэ адну песенку гасця і аналагічным чынам вылучыць настрой, які адпавядае мелодыі (мінорнае нахіленне). Выконваецца наступная папеўка:

Калі дзіця адчувае смену настрою (лада), то атрымлівае яшчэ 1 бал.

Колькасць балаў па двух заданнях сумуецца. Нізкі ўзровень суадносіцца з 0 – 1 балам; сярэдні –1,5 – 2,5; высокі – 3-4 балы.

Калі ладавае пачуццё — перцэптыўны (адказны за ўспрыманне) кампанент меладычнага слыху, то *музычна-слыхавыя ўяўленні* — рэпрадуктыўны (адказны за ўзнаўленне) кампанент меладычнага слыху і непасрэдна звязаны з інтанаваннем дзецьмі гукаў мелодыі голасам або выкананнем іх на музычным інструменце. Чыстае інтанаванне гукаў мелодыі з'яўляецца апошнім этапам у развіцці гэтай здольнасці, у той час як папярэднімі этапамі заваявання дзецьмі гукавой прасторы будуць гульня рэгістрамі голаса, прагаворванне слоў у рытме напеву, інтанаванне мелодыі на 1—2 гуках, узнаўленне агульнага напрамку мелодыі з чыстым інтанаваннем большай ці меншай колькасці яе гукаў.

Дыягностыка гэтай здольнасці звязана з ацэнкай выканання пэўнага твора дашкольнікам – заданне «Праспявай песню»,

Мэта : выявіць узровень дзіцяці ў інтанаванні мелодыі

Змест. Дзіцяці прапануецца выканаць песню па жаданні, тую, якую ён добра ведае, якая яму спадабаецца. Пры выкананні даследчык фіксуе ўзровень інтанавання мелодыі, ацэньваючы яго ў балах наступным чынам:

0 баллов – адказ ад выканання;

1 бал – прагаворванне слоў у адпаведнасці з рытмам мелодыі;

2 балы – інтанаванне мелодыі на 1-2 гуках;

3 балы – узнёўленне агульнага напрамку мелодыі;

4 балы – чыстае інтанаванне асобных урыўкаў на фоне вернага ўзнёўлення агульнага напрамку мелодыі;

5 балаў – чыстае інтанаванне ўсёй мелодыі;

У фарміраванні складаемых музычна-эстэтычнай свядомасці музычны фальклор паспяхова садзейнічае фарміраванню *інтарэсу* дзяцей да музычнай дзейнасці. Злітнасць у адным творы шматлікіх элементаў (песні, танца, ігры на інструменце, гульні) дазваляе кожнаму дзіцяці праявіць сябе ў найбольш цікавых для яго відах музычнай дзейнасці і, адначасова, вымушае яго ўдзельнічаць у іншых відах, якія потым становяцца больш прывабнымі для дзіцяці.

Выявіць інтарэс да музычнай дзейнасці дазваляе наступнае заданне «Што цікавей?»

Мэта: выяўлення інтарэсу дашкольніка да розных відаў музычнай дзейнасці.

Змест. Дзіцяці прапануецца серыя з пяці картак, якія сімвалічна адлюстроўваюць віды дзіцячай музычнай дзейнасці: успрымманне, пеніе, музычна-рытмічныя рухі, музіцыраванне, творчасць. Неабходна зрабіць выбар тых відаў дзейнасці, якімі ён больш за ўсё цікавіцца. За кожны такі выбар дзіця атрымлівае 1 бал. Пасля гэтага прапануецца выбраць тыя віды, якія яму спадабаюцца, але

дзіця не ўпэўнена ў поспеху. За кожны з такіх відаў дзейнасці залічваецца дадатковая адзнака «*».

Аб нізкім узроўні сфарміраванасці інтарэса к відам музычнай дзейнасці сведчаць адзнакі 2** і ніжэй, аб сярэням – 2***,3, 3*, аб высокім – 3**,4*,5.

Музычнае мысленне дашкольніка трактуецца як усведамленне выразнасці музычнага вобраза на аснове распазнавання музычных інтанацый, іх змены і развіцця. *Рэпрадуктыўнае музычнае мысленне* звязана з разуменнем успрынятага музычнага вобраза, а ўзровень яго развіцця ў дашкольніка ацэньваецца па выказваннях аб настроі і характары музыкі, вылучэнні жанру твора, разуменні яго функцыянальнага прызначэння. У развіцці гэтай здольнасці фальклор не мае асаблівых пераваг перад іншым музычным рэпертуарам, напрыклад, класічнай музыкай. Справа ў тым, што ў большасці выпадкаў асобны аўтарскі твор можа адлюстроўваць значна больш эмацыянальных адценняў, выкарыстоўваць больш яркія сродкі выразнасці. У фальклоры больш тыповасці інтанацый і рытмаў (за выключэннем позніх яго пластоў), эмацыянальныя адценні больш аднародныя ў межах пэўнага жанру. Прынцыповая розніца ў характары і вобразах фальклору назіраецца пры супастаўленні твораў, якія належаць да розных жанраў. Таму, дзеля больш эфектыўнага развіцця рэпрадуктыўнага музычнага мыслення дашкольніка, пашырэння яго ўяўленняў аб характары музыкі, неабходна дэманстрацыя жанравай разнастайнасці фальклору, знаёмства з розным функцыянальным прызначэннем гэтых жанраў і, як вынік гэтага, — разуменне дашкольнікамі настрою і характару фальклорных твораў менавіта ў сувязі з жанрам.

Дыягностыка гэтага боку музычнага мыслення дзіцяці можа праводзіцца пад час выканання задання «Пазнай жанр», мэта якога – выявіць уяўлення аб жанрах з улікам спецыфікі фальклорных жанраў.

Змест. Для выканання задання даследчык выкарыстоўвае ўрыўкі пяці твораў, якія маюць яскравыя жанравыя прыкметы (калыханка, забаўлянка, заклічка, прычыт, танец). Кожнаму з жанраў адпавядае картка-малюнак з адлюстраваннем яго функцыянальнага прызначэння. Пры праслухоўванні ўрыўкаў дзіця выкладвае паслядоўнасць картак. Кожны верны адказ ацэньваецца ў 0,5 балаў. Пасля гэтага дзіця называе жанры. Кожна правільна названы жанр ацэньваецца ў 1 бал.

Аб нізкім узроўні сфарміраванасці ўяўленняў аб фальклорных жанрах сведчаць 0-3,5 балаў, сярэднім – 4-5,5, высокім – 6-7,5.

Вельмі шырокія магчымасці мае фальклор у развіцці *прадуктыўнага музычнага мыслення*, якое праяўляецца ў дашкольнікаў праз стварэнне ўласных невялічкіх «сачыненняў», якія, часцей за ўсё, носяць імправізаваны характар — адначасова «мысляцца» і выконваюцца, ствараюцца «з ходу». Тыповасць рытмікі, ладавай будовы розных узораў фальклору ў межах пэўнага жанру (напрыклад, калыханак) значна палягчаюць стварэнне сваёй імправізацыі ў гэтым жанры, якая ў дадзеным выпадку ствараецца па пэўнай «формуле» і робіць музычную творчасць даступным відам дзейнасці амаль для кожнага дзіцяці. Самі фальклорныя творы, як правіла, існуюць у вялікай колькасці варыянтаў, якія некалькі адрозніваюцца рытмікай, мелодыяй, тэкстам. Успрыманне дашкольнікамі такіх варыянтаў дазваляе ім добра ўсвядоміць самую магчымасць варыятыўнага выкладання музычнага матэрыялу, убачыць магчымыя варыянты змены твора, тым самым актывізаваць іх уласную творчасць.

Ацаніць *узровень развіцця прадуктыўнага мыслення* магчыма праз ацэнку творчага прадукта, напрыклад, створанага дашкольнікам узора калыханкі пад час выканання задання «Ствары сам».

Мэта: выявіць узровень развіцця прадуктыўнага музычнага мыслення ў працэсе вакальнай імправізацыі калыханкі.

Змест. Псся удакладнення ўяўленняў дзіцяці аб жанры калыханкі, яму прапаноўваецца самаму стварыць яе варыянт для адной з цацак. Імпровізацыя ацэньваецца па наступных крытэрыях:

- адпаведнасць агульнага характара мелодыі жанру калыханкі;
- адпаведнасць тэкста жанру калыханкі;
- ступень арыгінальнасці мелодыі;
- ступень арыгінальнасці тэкста;
- меладычная разгорнутасць выказвання;
- ступень разгорнутасці тэкста, наяўнасць рыфмы;
- завершанасць музычнай думкі;
- выкарыстанне тыповых для жанра рытмаінтанацыйных формул;

Вынік ацэньваецца ў балах наступным чынам: 0 балаў – адказ ад выканання задання; 1 бал – выконваецца вядомая дзіцяці калыханка; 2 балы – у імпровізацыі выкарыстаны мелодыя вядомай дзіцяці калыханкі і свой варыянт неразгорнутага тэкста, адпаведнага жанру калыханкі; 3 балы – выкарыстаны тэкст вядомай калыханкі і свой варыянт мелодыі на 1-2 гуках, набліжаны да рэчытацыі; 4 балы – твор адпавядае жанру, але меладычна неразгорнут, магчыма незавершанасць музычнай думкі, выкарыстоўваецца свой варыянт неразгорнутага тэкста; 5 балаў – імпровізацыя меладычна неразгорнута, але музычная думка завершана, тэкст разгорнуты; 6 балаў – разгорнутая мелодыя адпавядае жанру, але тэкст уяўляе сабой распеванне складоў або асобных слоў («а-а-а», «баю-баю»); 7 балаў – разгорнутая меладычная лінія з неразгорнутым тэкстам, адпаведным жанру, магчыма наяўнасць рыфмы; 8 балаў – завершаная разгорнутая імпровізацыя з тыповымі рысамі жанру і разгорнутым, магчыма зарыфмованым тэкстам;

Нізкаму ўзроўню развіцця прадуктыўнага музычнага мыслення адпавядае 0-3 балы, сярэдняму - 4-6 балаў, высокаму - 7-8 балаў.

Спецыфічныя магчымасці фальклору ў атрыманні *ведаў* аб музычным мастацтве датычацца ўдакладнення і пашырэння ўяўленняў дашкольнікаў аб

музычных жанрах, тых з іх, якія прысутнічаюць у музыцы пісьмовай традыцыі (разнастайныя песенныя і танцавальныя жанры), знаёмства з музычнымі фальклорнымі жанрамі (заклічка, забаўлянка, жанры каляндарна-абрадавага фальклору і інш.). Знаёмства з гучаннем традыцыйных беларускіх музычных інструментаў (скрыпкі, цымбал, дуды, гармоніка, балалайкі і інш.), іх назвамі і асаблівасцямі канструкцыі дазволіць пашырыць уяўленні дзяцей аб музычных інструментах увогуле, актывізаваць музычнае ўспрыманне і разумовую актыўнасць дзяцей (напрыклад, пры параўнанні гучання аднаго твора у выкананні розных фальклорных інструментаў і інструментаў сімфанічнага аркестра). З мэтай выяўлення ведаў дзяцей аб музычных інструментах выконваецца заданне «Які інструмент?»

Змест. Дзіцяці прапануецца камплект картак з выявамі беларускіх народных музычных інструментаў (скрыпка, дудка, падвойная дудка, дуда, гармонік, балалайка, колвавая ліра, цымбалы, бубен, барабан). Веданне кожнага з такіх інструментаў, як дуда, колавая ліра, падвойная дудка, цымбалы ацэньваецца ў 1 бал. Веданне кожнага з астатніх інструментаў - у 0,5 балаў. К Высокаму ўзроўню інфармаванасці аб беларускіх музычных інструментах адпавядае адзнакі да 2,5 балаў, сярэдняму – 3-5 балаў, высокаму – 5,5 – 7 балаў.

Пры выяўленні ўзроўня сфарміраванасці музычнай дзейнасці дашкольніка ўлічваюцца наступныя крытэры: накіраванасць дзейнасці (віды музычнай дзейнасці дзіцяці, іх колькасць); ступень актыўнасці дзіцяці; эфертыўнасць (паспяховасць у дзейнасці); гарманічнасць (наяўнасць неабходных навыкаў выканання, творчых праяў у музычнай дзейнасці).

Нізкаму узроўню адпавядае наступная характарыстыка дзейнасці дзіцяці: праяўленне інтарэса да 1-2 відаў музычнай дзейнасці; пасіўнасць на музычных занятках; удзел у якасці назіральніка ў іншых формах арганізацыі музычнага выхавання; пазбяганне выканання творчых заданняў.

Характарыстыка сярэдняга узроўню наступная: праяўленне інтарэса да выканальніцкіх відаў дзейнасці, дастатковая паспяховасць у іх; праяўленне актыўнасці на занятках залежыць ад суб'ектыўных фактараў; існуе інтарэс да дзейнасці пры падрыхтоўцы забаў, святаў, але перавага надаецца калектыўным формам дзейнасці; выбарнасць у выкананні творчых заданняў.

Для высока ўзроўню характэрна: наяўнасць інтарэсу і паспяховасці ва ўсіх відах музычнай дзейнасці; актыўнасць на музычных занятках і ў самастойнай музычнай дзейнасці, пад час падрыхтоўкі забаў і святаў; паспяховасць у выкананні творчых заданняў.

Агульны ўзровень сфарміраванасці музычна-эстэтычнай культуры старшага дашкольніка вылучаецца як сярэдняе арэфмітычнае ўзроўняў развіцця ўсіх кампанентаў.

Асаблівасці метадычнага блока

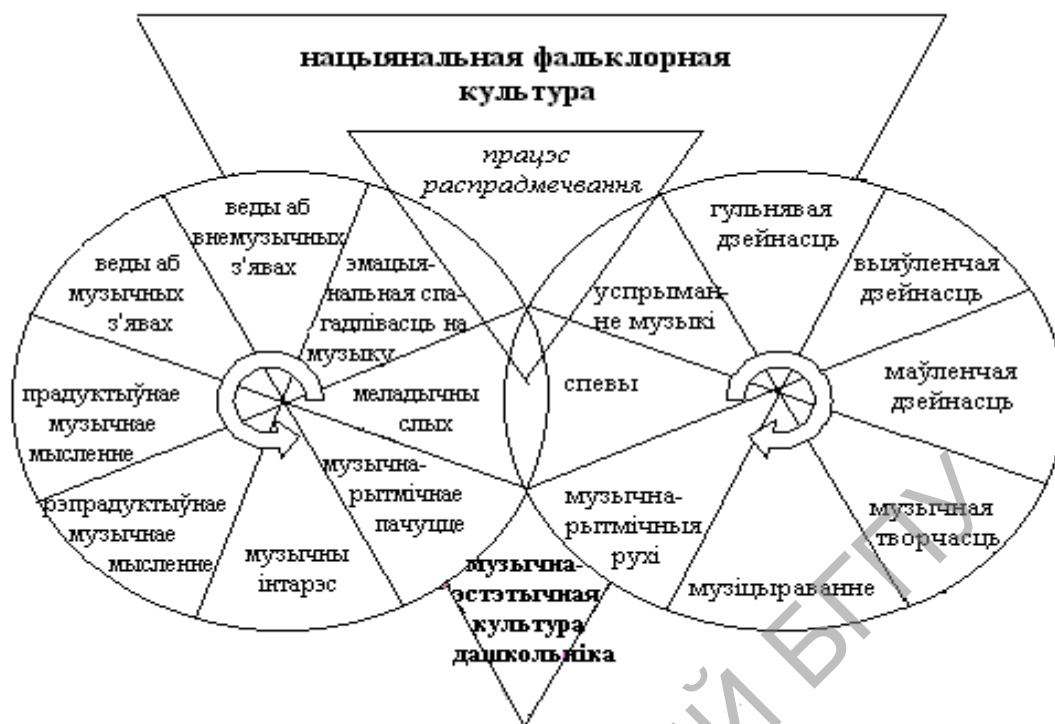
Працэс фарміравання музычна-эстэтычнай культуры старшых дашкольнікаў сродкамі фальклору па сутнасці ўяўляе сабой працэс распрадмечвання ўзораў музычнага фальклору праз актывізацыю і развіццё ўнутраных кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры ў адпаведнай дзейнасці, якое ажыццяўляецца праз арганізуемае дарослым узаемадзеянне. Наглядна дадзены працэс адлюстраваны на малюнку 2.

Віды дзіцячай дзейнасці, якія выкарыстоўваюцца ў фарміраванні музычна-эстэтычнай культуры старшых дашкольнікаў, адмечаны на сектарах правага эліпса, а якасці музычна-эстэтычнай свядомасці і музычныя здольнасці – на сектарах левага эліпса. Умоўны ўзаемны рух двух эліпсаў (азначаны белымі стрэлкамі) дазваляе атрымліваць розныя камбінацыі пры іх скрыжаванні, што адпавядае накіраванасці заданняў па распрадмечванню музычных фальклорных узораў. Пры гэтым узоры нацыянальнай фальклорнай культуры, праламляючыся праз індывідуальную свядомасць, здольнасці і дзейнасць пад час выканання

заданняў, камбінацыю і паслядоўнасць якіх вылучае педагог, пераходзіць у асабістую спадчыну асобы дашкольніка, утвараючы яго музычна-эстэтычную культуру.

Пры арганізацыі сістэматызаванага вывучэння беларускага музычнага фальклору з дашкольнікамі неабходна ўлічваць наступную супярэчнасць паміж заканамернасцямі працэсу выхавання і аб'ектыўнымі асаблівасцямі фальклору. Так, логіка навучання і развіцця патрабуе паступовага ускладнення вывучаемых з'яў, замацавання і супрацьпастаўлення вядомага з новым матэрыялам. У той жа час спецыфіка фальклору, значную частку якога складае каляндарна-абрадавы фальклор, патрабуе дакладнага суаднясення вывучэння твора з пэўным сезонам. Таму, на наш погляд, ўвесь прапанаваны для вывучэння старэйшымі дашкольнікамі фальклорны матэрыял неабходна і магчыма аб'яднаць у пэўныя тэмы, у межах якіх паслядоўна вырашаць як агульныя задачы музычнага развіцця дзіцяці, фарміравання кампанентаў яго музычнай культуры, так і задачы, спецыфічныя для кожнай тэмы.

Малюнак 2. Канцэптуальная мадэль фарміравання музычна-эстэтычнай культуры старшага дашкольніка сродкамі нацыянальнага музычнага фальклору.

Гэта могуць быць наступныя тэмы: «Уводзіны ў фальклор», «Кірмаш», «Калыханкі», «Зімовы фальклор», «Заняткі нашых продкаў», «Беларускія музычныя інструменты», «Веснавы фальклор», у кожную з якіх уваходзіць 4—6 заняткаў, аб'яднаных пэўнымі сюжэтамі і гульнёвымі сітуацыямі, створанымі з дапамогай лялек або батлеечных персанажаў. Прапанаваная паслядоўнасць тэм дазваляе карыстацца дадзеным матэрыялам на працягу навучальнага года («Уводзіны ў фальклор» — верасень-кастрычнік, «Кірмаш» — кастрычнік-лістапад, «Калыханкі» — лістапад-снежань, «Зімовы фальклор» — снежань-студзень, «Заняткі нашых продкаў» — студзень-люты, «Музычныя інструменты» — люты-сакавік, «Веснавы фальклор» — сакавік-красавік).

Акрамя таго, ад тэмы да тэмы запланавана (па магчымасці) ускладненне (напрыклад, у ладавых адносінах) музычнага матэрыялу, выканальніцкіх і творчых заданняў для дзяцей, пашырэнне іх ведаў аб жанрах і музычных інструментах. Так, напрыклад, пры вывучэнні тэмы «Уводзіны ў фальклор» музычны фальклорны матэрыял цесна звязаны з практыкай моўных інтанацый,

гукперайманьнямі — дзеці знаёмяцца з жанрамі, якія іх найбольш выразна адлюстроўваюць (былічка, прычыт, пастухоў найгрыш і інш.). Таксама прадстаўлены творы, пабудаваныя ў найбольш вузкіх ладах — тэрцыяевых, уключаючы і тэрцыяевы лад з субквартай. У межах гэтых ладоў дзеці выконваюць заданні, звязаныя са спевамі і музіцыраваннем, з найбольш даступнымі ім творчымі праявамі, якія носяць сінкрэтычны характар (заданні па агучванні былічкі і казкі). Падчас выканання музічна-рытмічных рухаў дашкольнікі замацоўваюць свае ўяўленні аб танцавальных жанрах полькі і кадрылі, гучанні скрыпкі.

Ужо пры вывучэнні тэмы «Кірмаш» акрамя тэрцыяевых ладоў адыхавальнікаў патрабуецца выкананне тэтрахордаў, у рэпертуары з'яўляецца пентатоніка («Ішоў Бай») і лад з цэнтральнай тонікай і ладавай рамкай «малая сэпціма» («Гойда, гойда, гайдамаш»). Вялікая ўвага надаецца жанру забаўлянкі, асабліва сцяжам іх рытмічнай будовы і выкладання тэксту ў іх, выкананню на аснове гэтых твораў музічна-творчых заданняў, сярод прапанаваных у тэме танцаў - «Лявоніха», «Юрачка», «Мосцік», музічных інструментаў - скрыпка, цымбалы, дудка, гармонік, ліра.

Тэма «Калыханкі» дае магчымасць у працэсе спеваў, музіцыравання і вакальнай імправізацыі (ёй надаецца асобая ўвага) замацаваць уяўленні аб тэрцыяевых ладах (менавіта ў гэтым жанры тэрцыяевы лад з субквартай прадстаўлены ў амаль што схематычным выглядзе), мажорным і мінорным нахіленні ў іх (на прыкладзе варыянтаў з розным ладавым нахіленнем), фарміраваць навыкі інтанавання ў квартавых ладах і пентатоніке, пазнаёміць з раўнамерным і пункцірным рытмічнымі малюнкамі. Праз супрацьпастаўленне двух узораў — калыханкі і забаўлянкі з падобнымі вобразамі — замацоўваюцца ўяўленні дзяцей аб характары і функцыянальных асаблівасцях гэтых жанраў.

Заняткі тэмы «Зімовы фальклор» прызваны, у першую чаргу, пазнаёміць дзяцей з каляндарна-абрадавым фальклорам, некаторымі традыцыямі

правядзення зімовых свят беларусаў. Але праз заняткі вырашаюцца і задачы музычнага развіцця дзяцей. У працэсе спеваў, музіцыравання на шумавых інструментах, рухаў яны знаёмяцца з тыповымі рытмічнымі малюнкамі калядак і шчадровак (праз параўнанне варыянтаў твораў), з такой рытмічнай і меладычнай асаблівасцю, як рэфрэн («Гэй, каляда!», «Добры вечар!»). У гукавысотных адносінах з'яўляецца інтэрвал чыстай квінты, які інтаніруецца дзецьмі. Прысутнасць ужо знаёмых дзецям ладоў (секундавы і тэрцыевы, тэрцыевы з субквартай, лад з цэнтральнай тонікай) дапамагае замацаваць уяўленні аб ладавых адносінах, ствараць уласныя варыянты шчадровак. Пашыраюцца і веды аб жанрах: акрамя спецыфічна фальклорных калядак і шчадровак адбываецца знаёмства з танцам «Жораў» (танцавальная лексіка падобна да «Мосціка»), калядным танцам-гульні «Пакажы, казелінька» і музычнымі інструментамі (парныя дудкі).

У сувязі з наяўнасцю шматлікіх фальклорных твораў, тэматыка якіх звязана з заняткамі земляроба і рамесніка, прыладамі працы, прапануецца тэма «Заняткі нашых продкаў». Большую частку музычнага рэпертуару ў гэтай тэме складае танцавальная музыка, якая дазваляе дзецям праявіць свае творчыя здольнасці падчас стварэння рухавых імправізацый-імітацый, пачуццё рытму падчас музіцыравання на дзіцячых інструментах, фарміраваць навыкі выразных і дакладных рухаў («Шастак», «Таўкачыкі», «Млынок», «Каваль»). Пры вывучэнні гэтай тэмы дзеці знаёмяцца з познетрадыцыйным песенным узорам «Я табун сцерагу», які У. Ялатаў называў сапраўдным шэдэўрам песеннага фальклору. Прысутнічае і жанр забаўлянкі, на аснове якога ў працэсе самастойнага дзіцячага выканання на ксілафоне замацоўваецца тэрцыевы лад з субквартай («Сіўка-варонка»), удакладняюцца ўяўленні дзяцей аб мажорных і мінорных ладах (імправізацыя на тэкст забаўлянкі «Коў-коў, кавалёк»).

Тэма «Беларускія музычныя інструменты» дазваляе, па-першае, абагульніць і пашырыць веды аб традыцыйных інструментах (скрыпка, цымбалы, дудка,

парныя дудкі, пішчык, дуда, гармонік, балалайка) і, адначасова з гэтым, аб музыцы і рухах да танцаў («Лявоніха», «Юрочка», «Мікіта», «Крыжачок», «Старажытны палескі вальс») падчас успрымання, музычна-рытмічных рухаў, музіцыравання, падпявання (песні «Іграў я на дудцы», «Зайграй жа мне, дударочку»). Пры выкананні на ксілафоне імён танцораў (Лявоніха, Мікіта, Юрочка) дзеці практыкуюцца ў інтанаванні і ігры на інструменце мажорнага трохгучча і малой сэксты.

Тэма «*Веснавы фальклор*» зноў звяртаецца да абрадавага боку фальклору. У музычным матэрыяле тэмы прадстаўлены пентатоніка («Жавароначкі, прыляціце»), квінтовы лад («Дазвольце, людзі») і лад з ніжняй тонікай і ладавай рамкай «малая сэпціма» («Свяці, свяці, сонейка»), які засвойваецца ў спевах і выкананні на ксілафоне ладавай рамкі - інтэрвала малай сэпцімы. У рытмічных адносінах гэты матэрыял таксама дастаткова складаны — прысутнічаюць распевы гукаў. У іншых тэмах дашкольнікі не сустракаліся і з традыцыйным для веснавога цыклу карагодам «крывым танком» і жанрам заклічкі, на матэрыяле якой выконваюцца музычна-творчыя заданні.

Знаёміць дашкольнікаў з фальклорным матэрыялам можна ў самых разнастайных формах арганізацыі музычнага выхавання ў дашкольнай установе. Шырокія магчымасці ён мае пры падрыхтоўцы розных відаў музычных заняткаў: тэматычных, комплексных, тыповых. Музычны кіраўнік можа арганізаваць і правядзенне забаў (1-2 разы на месяц), для якіх падыйдзе матэрыял тэм “Кірмаш”, “Зімовы фальклор”, “Заняткі нашых продкаў”, “Веснавы фальклор”. Дадзены матэрыял можа быць паспяхова выкарыстаны і пры падрыхтоўцы фальклорных святаў (матэрыял тэм “Зімовы фальклор”, “Веснавы фальклор”). Але найбольш эфектыўнай формай можа стаць спецыяльна арганізаваны цыкл заняткаў (1 раз на тыдзень, магчыма ў другой палове дня) або музычны гурток. Менавіта для такіх форм, у якіх ў поўнай меры магчыма паслядоўнае і сістэматызаванае, усебаковае вывучэнне усяго матэрыялу, у якасці прыклада

прапануем распрацоўку па тэме “Зімовы фальклор”. Але прапанаванае планаванне музычнай дзейнасці дзяцей на занятках, гульнівыя сітуацыі і сюжэтны бок заняткаў з’яўляюцца прыкладнымі і ні ў якім разе не прэтэндуюць на аксіёму. Колькасць часу на развучванне некаторых твораў (для далейшага выканання «на сцэне») можа быць павялічана, частка прапанаванага матэрыялу з поспехам можа быць заменена на іншы ў тым выпадку, калі пры гэтым не парушацца выкладзеныя вышэй агульныя падыходы да адбору музычнага матэрыялу і арганізацыі працы з ім.

У якасці прыклада прапануем метадычную распрацоўку па тэме “Калыханкі”. Выдзяленне гэтай тэмы абумоўлена значнасцю гэтага жанру ў сістэме жанраў беларускага музычнага фальклору, блізкасці тэматыкі калыханак дашкольнікам, разнастайнасцю і ў той жа час тыповасцю напеваў калыханак як яркіх узораў нацыянальнай музычнай спадчыны. Метадычная распрацоўка ўключае ў сябе прыкладнае планаванне заняткаў па гэтай тэме (у гурткавай працы, серыі тэматычных заняткаў, музычных забаў) з характарыстыкай рэкамендаванага фальклорнага матэрыяла з пункту гледжання яго ладавых і рытмічных асаблівасцей і указаннем непасрэдных задач фарміравання кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры дашкольніка на дадзеным рэпертуары (прыведзена ў табліцах), а таксама неабходны літаратурны, музычны матэрыял і магчымы ход заняткаў па тэме.

Тэма «Калыханкі»

№ занятку	Від дзіцячай дзейнасці	Фальклорны матэрыял, яго асаблівасці; абсталяванне	Задача выкарыстання фальклорнага матэрыялу
1	Успрыманне літаратурнага твора	Казка «Піліпка-сыноч». У казцы тэкст калыханкі: «Люлі, люлі, сыноч, з белымі плячыцамі, з чорнымі вачыцамі...», моўны выраз: «калыхаць і ката спяваць»	Выкліканне цікавасці да жанра калыханкі праз знаёмыя літаратурныя вобразы
	Успрыманне музыкі	Калыханка «Спі, сыночак міленькі» (№1). Уступ калыханкі — тыповы ўзор характэрнага для калыханак глісандуючага інтанавання на гук «А». У першай частцы — жанрава характэрны тэрцыевы лад з субквартай (мінорнае нахіленне)	Развіццё эмацыянальнай спагадлівасці, ладавага пачуцця; узбагачэнне слоўніка дзяцей параўнаннямі і эпітэтамі

Вакальная імпровізацыя		Тэкст для імпровізацыі: «А-а-а», лічылка № 1. У імп-равізацыі неабходна адлюстраваць пэўны настрой і выкарыстаць адпаведны тып інтанавання ў розных рэгістрах. Дарослы можа выканаць у якасці прыкладу узор № 1а	Замацаванне ўяўленняў аб музычных рэгістрах у працэсе ўласных спеваў; развіццё эмацыянальнай спагадлівасці, выразнасці выканання, прадуктыўнага музычнага мыслення
Успрыманне музыкі і спева		Калыханка «Хадзіў каток па капусце» (№2). Калыханка цалкам вытрымана ў тэрцыевым ладзе з субквартай (мажорнае нахіленне). У рытмічных адносінах — узор раўнамернага рытму	Развіццё эмацыянальнай спагадлівасці, ладавага пачуцця; фарміраванне ўяўленняў аб раўнамернай паслядоўнасці даўжынь гукаў у працэсе выканання твора
Успрыманне музыкі і спева		Калыханка «А ты, каток шэры» (№3). У першай частцы калыханкі — тэрцыевы лад з субквартай (мінорнае нахіленне). У рытмічных адносінах — наяўнасць трыолей, чаргавання кароткіх і доўгіх гукаў у характэрнай для калыханак паслядоўнасці	Развіццё эмацыянальнай спагадлівасці, ладавага пачуцця; фарміраванне ўяўленняў аб выразным значэнні чаргавання кароткіх і доўгіх гукаў у працэсе ўзнаўлення твора і маторнага ўпадаблення гучанню

	Рухавая гульня	Гульня «У ката», лічылка № 2	Развіццё ладавага пачуцця
2	Спевы	Калыханкі «Хадзіў каток па капусце», «А ты, каток шэры», лічылка № 1	Замацаванне ўяўленняў аб мажорным і мінорным гучанні тэрцыевага ладу з субквартай у працэсе выканання твораў; фарміраванне навыкаў чыстага інтанавання тэрцовых і квартавых інтанацый
	Успрымання музыкі і спеваў	Калыханка «Люлі, люлі, люлі, спаць» (№4) з двума варыянтамі тэкстаў. Калыханка выконваецца на двох гуках у інтэрвале малай тэрцыі, рытмічны малюнак — чаргаванне кароткіх і доўгіх гукаў у характэрнай для калыханак паслядоўнасці	Асэнсаванне наяўнасці тэкставых варыянтаў твора, фарміраванне навыкаў чыстага інтанавання інтэрвала малай тэрцыі; развіццё меладычнага слыху і музычна-рытмічнага пачуцця
	Музіцыраванне і спеваў	Калыханка «Люлі, люлі, люлі, спаць», металафон, трохвугольнік	Развіццё меладычнага слыху і музычна-рытмічнага пачуцця
	Рухавая гульня	Гульня «У ката», лічылка № 2	Развіццё ладавага пачуцця

Успрыманн е музыкі	Калыханка «Пайшоў каток...» (№5). Ладавая асаблівасць твора — наяўнасць пентатонікі	Развіццё ладавага пачуцця, пачуцця гумару
Імпровізацыя тэксту калыханкі	Калыханка «Пайшоў каток...», прыклады варыянтаў тэксту (№ 5а). У ствараемых тэкстах неабходна пры-трымлівацца схемы: «Пайшоў — прынёс (знайшоў)»	Развіццё творчага мыслення, ініцыятыўнасці і ак-тыўнасці

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

3	Спевы з элементамі інсцэніроўк і	Калыханка «Пайшоў каток...»	Развіццё меладычнага слыху ў працэсе ўзнаўлення твору, навываў выразнага адлюстравання дзеянняў вобраза ў рухах
	Вакальная імпрэвіза- цыя, ства- рэнне калек- тыўных варыянтаў	Тэкставыя варыянты па схеме «Пайшоў — прынёс (знайшоў)». Варыянты тэкстаў калектыўна выконваюцца ў тэрцыевым ладзе з субквартай (з мажорным або мінорным нахіленнем). Узорами могуць быць прыклады — ладавныя схемы № 5б і № 5в	Развіццё прадуктыўнага музычнага мыслення, замацаванне уяўленняў аб тэрцыевым ладзе з субквартай, аб яго эмацыянальных адценнях
	Успрыманне е музыкі і спевы	Калыханка «Ходзіць певень па капусце» (№6). Калыханка вытрымана ў тэрцыевым ладзе з субквартай (мінорнае нахіленне). У рытмічных адносінах — чаргаванне кароткіх і доўгіх гукаў у характэрнай паслядоўнасці	Асэнсаванне варыянтнасці фальклорных твораў праз параўнанне твора з іншымі прыкладамі

	Спевы	Калыханкі №№2, 3, 6	Асэнсаванне варыянтнасці фальклорных твораў праз іх параўнанне; замацаванне вывучаных твораў
	Рухавая гульня	Гульня «Лавіць куры», лічылка № 3	Развіццё ладавага пачуцця
4	Спевы	Калыханка «Ходзіць певень па капустце»	Замацаванне вывучанага твора; развіццё гукавысотнага слыху, музычна-рытмічнага і ладавага пачуцця
	Успрымання музыкі і спеваў	Калыханка «Люлі, люлі, люлі, прыляцелі куры» (№7). Твор вытрыманы ў квартовым ладзе, мелодыя будзеца на спалучэнні малой тэрцыі з вялікай секундай. Рытмічны малюнак: спалучэнне кароткіх і доўгіх гукаў; рытмічны малюнак з трыолямі, жанрава характэрны тэкст і вобразы	Фарміраванне навыкаў чыстага інтанавання, развіццё музычна-рытмічнага пачуцця, пашырэнне ведаў аб вобразах калыханак

Рухавая гульня	Гульня «Лавіць куры», лічылка № 3	Развіццё ладавага пачуцця
Успрымання музыкі	Забаўлянка «Ладкі, ладушкі, прыляцелі птушкі» (№8). Твор вытрыманы ў квартовым ладзе, меладычная лінія будзеца на спалучэнні вялікай секунды і малой тэрцыі	Замацаванне ведаў пра асаблівасці жанраў калыханкі і забаўлянкі праз параўнанне падобных па вобразным змесце твораў
Спевы і музіцыраванне	Калыханка «Пайшоў каток...», музычныя інструменты	Усведамленне выразных магчымасцяў тэмбраў дзіцячых музычных інструментаў праз аркестроўку твора
Спевы, імправізацыя і музіцыраванне	Увесь вывучаны па тэме матэрыял	Замацаванне ўяўленняў аб жанры калыханкі, вобразах знаёмых калыханак, іх ладавых і рытмічных асаблівасцях

Успрыманне музыкі	Інструментальная калыханка па выбары педагога. Магчыма выкарыстоўваць як апрацоўкі фальклору, так і аўтарскія творы, не выключаючы сучасныя прыклады	Усведамленне сувязі паміж вакальнай і інструментальнай музыкай; асэнсаванне песеннасці ў інструментальнай музыцы
Вакальная імправізацыя	Тэкст калыханкі з казкі «Піліпка-сыноч», у які ўно-сяцца дапаўненні і змены. Магчымы варыянт тэксту: «Люлі, люлі. Спі, Піліпка-сыноч, спі, мой мілы галубок, з белымі плячыцамі, з чорнымі вачыцамі. А-а-а, а-а-а»	Развіццё прадуктыўнага музычнага мыслення; за-мацаванне ведаў аб жанры калыханкі

Абсталяванне: персанажы батлеечнага тэатра або цацкі: хатка, людзі (дзед і баба, маці і бацька, дзіця ў калысцы), жывёлы (кот, петух і куры); дзіцячыя музычныя інструменты: металафон або ксілафон, званочак, трохвугольнік і інш.

Літаратурны фальклорны матэрыял

Казка «Піліпка-сыноч».

Лічылкі:

№ 1

Раз, два, тры, чатыры,
Пяць, шэсць, сем, восем,
Выйшла баба з доўгім

носам,

А за бабай сівы дзед,
Колькі дзеду таму лет?

№ 2

Ішоў кот праз сто варот,
Дайшоў да канца,
Знайшоў кацяня.

Мяў!

№ 3

Пайшла курка ў аптэку,
Закрычала: «Кукарэку!
Дайце пудры і духоў
На падманку петухоў».

Музычны фальклорны матэрыял

Натаванья творы:

№ 1.

Калыханка

А, а, лю - лі. Спі, сы - но - чак мі - лень - кі,
га - лу - бо - чак сі - зень - кі.

Мой сы - но - чак бу - дзе спаць,
а я - бу - ду ка - лы - хаць.

А... а... люлі, а... а... люлі.

Спі, сыночак міленькі,
Галубочак сізенькі.
Мой сыночак будзе спаць,
А я буду калыхаць.

Нашто, вецер, ты гудзеш,
Спаць Міхаську не даеш?
Спі, сыночку міленькі,
Ой, да люлі, люленькі...

Варыянт тэксту:

Спі, дачушка мілая,
Галубачка сізая.
Мая дочка будзе спаць,
А я буду калыхаць.

Нашто, вецер, ты гудзеш,
Спаць Марысі не даеш?
Спі, дачушка мілая,
А я цябе люляю.

№ 1а.

Калыханка

Музыкальная партытура для тэмы «Калыханка». Тэма пачаеся з ноты А на першай лінійцы ў трэцяй пазіцыі (два крыжыкі і першая лінійка). Тэмпа і метр не вызначаны. Партытура складаецца з аднаго такта, які завяршаецца двума кропкамі і перамогай.

№ 2.

Калыханка

Павольна

Музыкальная партытура для тэмы «Калыханка» ў павольнай тэмпе. Тэмпа і метр не вызначаны. Партытура складаецца з двух тактаў. Сярод слоў «пра-да-ваў» і «дар-ма даў» зроблены дэфектыўныя рытмічныя групы.

Ха-дзіў ка - ток па ка - пу - сце, на - сіў сон у бе - лай ху - стцы.
У - сім сон - чык пра - да - ваў, а та-бе, Зо - сю, дар - ма даў. —

№ 3.

Калыханка

А ты, ка-ток шэ - ры, прыйдзі па - вя - чэ - раць.
 Будзеш у нас на - ча-ваць, на - шу Га - лю ка - лы-хаць.

Ой не прыйду, не пры - йду, я са - ба - кі ба - ю - ся.
 Я са - бач-ку на - вя - жу, лу-сту хле-ба па - ла - жу.

№ 4 .

Калыханка

Павольна

Лю - лі, лю - лі, лю - лі, спаць,
 Ма - лень - ку - ю Све - тач - ку,

а я бу - ду ка - лы хаць.
 мі - ле - ньку - ю кве - тач - ку.

Варыант тэксту:

Люлі, люлі, люляю.

Засні, спаці, гультаю.

№ 5.

Калыханка

Пай-шоу ка - ток у ля - сок, пай-шоу ка -
 ток у ля - сок. шу - каць Во - лі па - я -
 сок, шу - каць Во - лі па - я - сок.

Пайшоў каток ў лясок¹
Шукаць Волі паясок.
Ён паяска не знайшоў.
Узяў плюнуў і пайшоў.
А Волечка чакае,
Што ёй каток шукае.
Пайшоў каток пад масток,
Злавіў рыбку за хвасток.
Ён сам бярэ і жарэ,
А Волечцы не дае.

№ 5а.

Пайшоў каток у лясок, прынёс каток паясок.
Пайшоў каток на ганачак, прынёс каток бараначак.
Пайшоў каток у лавачку, прынёс каток булавачку.
Пайшоў каток на рыначак, прынёс каток разыначак.
Пайшоў каток на крылечка, прынёс каток калечка.
Пайшоў каток на таржок, прынёс каток піражок.

№ 5б.

№ 5в.

---

¹ Кожны радок паўтараецца двойчы.

№ 6.

Калыханка

Павольна

Хо - дзіць пе - вень па ка - пус - це
Усень - кім дзе - цям пра - да - ва - ў,
но - сіць сон у бе - лай ху - стцы.
а Га - ніль - цы дар - ма даў.

№ 7.

Калыханка

Люлі, люлі, люлі, пры - ля - це - лі ку - ры,
се - лі на ва - ро - тах,
у чы - рво - ных бо - тах.

№ 8.

Забаўлянка

Ла - дкі - ла - ду - шкі, пры - ля - це - лі пту - шкі,
се - лі на ва - ро - тах у чы - рво - ных бо - тах.

Увага! У тэкстах прыведзеных калыханак неаднаразова выкарыстаны розныя імёны дзяцей, для якіх калыханка выконваецца. Пры арганізацыі заняткаў па тэме

гэтыя імёны неабходна змяняць на тыя, якіх патрабуе сюжэтная лінія заняткаў (у дадзеным прыкладзе — на імя Міхась).

Магчымая сюжэтная лінія і гульнёвыя сітуацыі

Занятак 1. Персанаж батлеэчнага тэатра дзядуля прапануе дзецям ўспомніць казку «Піліпка-сыноч» (або абяцае пазнаёміць з гэтай казкай). Пасля чытання ўрыўка ад пачатку казкі, дзед пытаецца ў слухачоў, ці запомнілі яны, якія словы спявала маці над калыскай, і ўдакладняе, ці ведаюць дзеці, як называюцца песні, якія спяваюць, каб дзеткі спалі. Далейшае чытанне казкі дзядуля прапануе адкласці, а зараз пазнаёміцца з жыхарамі яго хаткі (дэманструе персанажы — бабулю, маладых маці і бацьку, дзіця) і скласці ўсім разам пра іх сваё апавяданне.

Пачатак апавядання можа быць наступны: «У вёсцы заўсёды шмат працы. Вось і сёння зранку малады гаспадар ужо пайшоў у поле, а маладая гаспадыня толькі сабралася пайсці з дому, як яе малое дзіця прачнулася і пачало плакаць. Што рабіць? Трэба заспяваць калыханку, каб дзіця супакойлася і заснула». Пасля гэтага ў выкананні дарослага гучыць калыханка «Спі, сыночак міленькі» (№ 1). (Увага! Магчыма выкананне варыянту гэтай калыханкі для дзяўчынкі «Спі, дачушка мілая»). Пасля праслухоўвання пажадана звярнуць увагу дзяцей на словы, з якімі маці звяртаецца да свайго сыночка Міхаські, ахарактарызаваць пачуцці, адлюстраваныя ў творы.

Далей дарослы распавядае: «Міхаська як быццам заснуў, але толькі маці пайшла з дому, ён зноў заплакаў. Дзядуля і бабуля пачалі супакойваць малога. Але адразу не ўспомнілі якую-небудзь калыханку, а таму заспявалі, як змаглі». Пасля гэтага дарослы выконвае варыянт калыханкі на гукі «А-а-а» (№ 1а) у розных галасавых рэгістрах ад імя бабулі або дзядулі. Затым дзецям прапануецца таксама выканаць падобную калыханку. Спачатку дзяўчынкі па жаданні імправіруюць ад імя бабулі, а хлопчыкі — ад імя дзядулі, а потым удзельнічаюць усе дзеці, усталёўваю чаргу па лічылцы № 1.

Пасля выканання гэтага задання дзядуля раптам «узгадвае» калыханку і «выконвае» яе (№ 2 «Хадзіў каток па капустце»), далей калыханка развучваецца з дзецьмі «з голаса», пры гэтым спевы можна суправаджаць імітацыяй рухаў персанажа (катка), мадэліруючых рытмічны малюнак. Неабходна абавязкова звярнуць увагу дзяцей і на настрой калыханкі (мажорны лад).

Далей дарослы працягвае: «Дзядуля разам з намі шмат разоў пеў калыханку. Ён нават стаміўся, таму бабуля вырашыла паклікаць ката, каб ён дапамог ім». Пасля гэтага дарослым ад імя бабулі выконваецца першыя два радка калыханкі № 3 «А ты, каток шэры». Дзецям прапануецца паклікаць ката разам (пры выкананні неабходна звярнуць увагу на мінорны лад твора); такім чынам першая частка калыханкі можа спявацца (калектыўна або сола) да таго моманту, пакуль іх выкананне «не задаволіць» ката. Да той пары «кот» (дарослы) кожны раз прапявае трэці радок калыханкі. Калі калыханка ў выкананні дзяцей гучыць здавальняюча, дарослы ад імя бабулі дапявае апошні радок. Напрыканцы ўвесь твор выконваецца калектыўна яшчэ раз. Маленькі Міхаська «засынае», а кот прапануе дзецям рухомую гульню «У ката». Для арганізацыі гульні выкарыстоўваецца лічылка № 2.

Занятка 2. Напачатку дзецям прапануецца ўзгадаць, якія калыханкі пелі дзед і баба, і разам з імі выканаць іх для маленькага Міхася. Яшчэ раз удакладняецца ладавая афарбоўка двух твораў: дзядуліна калыханка больш бадзёрая, яна гучыць весялей; бабуліна — больш спакойная і сумная.

Калі кот зноў з'яўляецца, яго просяць спець новую калыханку. Дарослы ад імя ката выконвае калыханку № 4 «Люлі, люлі, люлі, спаць» з першым варыянтам тэксту, дзе звяртаюцца да Светачкі, на што кату робяць заўвагу. Тады «кот» спявае гэтую калыханку з другім варыянтам тэксту. Пры далейшых калектыўных спевах гэтага варыянту дзецям прапануецца суправаджаць спевы рухамі правай рукі, імітуючы рух калыскі і мадэліруючы метрычную аснову твора.

Далей гэты варыянт калыханкі выконваецца дарослым на металафоне або ксілафоне, некалькі дзяцей па чарзе (па жаданні або па лічылцы) адзначаюць метрычную пульсацыю мелодыі на трохвугольніке. Пасля гэтага дзеці па жаданні могуць самі сыграць мелодыю на гукавысотным інструменце (сола або нават дуэтамі).

Пасля правядзення рухавай гульні «У ката» дзеці знаёмяцца з новым узорам калыханкі, што выконвае маці, якая ўжо прыйшла дадому (№ 5 «Пайшоў каток...»). Яна просіць ката прынесці падарункі для Міхаські. Пасля ўспрымання і, па магчымасці, падпявання дзецьмі асобных фраз твора, дзецям прапануецца самім скласці варыянты тэксту, адказваючы на пытанні: куды мог яшчэ пайсці каток, што ён мог прынесці ў падарунак? Каб палегчыць дзецям задачу, дарослы можа прапанаваць свой варыянт адказу на першае пытанне (можна карыстацца варыянтам № 5а), а дзеці ў рыфму падбіраюць адказ на другое пытанне.

Занятак 3. Падарожжа катка за падарункамі працягваецца, але яму патрабуецца дапамога дзяцей. У гэты момант яны самі становяцца «катамі» і разнастайнымі рухамі адлюстроўваюць падзеі, якія адбываюцца ў творы. Пасля некалькіх выкананняў твора выяўляецца «лепшы кот». Яму дазваляецца прапанаваць свой тэкст пра падарунак ад ката (або ўзгадаць з папярэдняга занятку) і вызначыць, які настрой будзе адлюстраваны ў гэтай калыханцы (мажорнае або мінорнае нахіленне). Пасля гэтага калектыўна выконваецца прапанаваны варыянт з апорай на гукі тэрцовага ладу з субквартай (прыклады № 5б і 5в). Пажадана адабраць і выканаць калектыўна некалькі варыянтаў.

Далей дарослы працягвае сюжэтную лінію: «Сваю калыханку вырашыў праспяваць сыночку і яго бацька. Вось што ў яго атрымалася...» (дарослы ад імя бацькі выконвае калыханку № 6 «Ходзіць певень па капусце»). Пасля ўспрымання абавязкова трэба параўнаць гэты твор з ўжо вядомымі дзецям калыханкамі. Можна запытацца: «Хто з нашых жыхароў хаткі спяваў падобную калыханку?» Хутчэй за ўсё, дзеці выявяць падобнасць новай калыханкі з дзедавай калыханкай

«Хадзіў каток па капусце» (падобны па тэксту і сюжэту, але адрозніваюцца ладавым нахіленнем). Неабходна звярнуць увагу на меладычную падобнасць з калыханкамі, якія спявалі маці («Спі, сыночак міленькі») і бабуля («А ты, каток шэры»). Пажадана яшчэ раз разам з дзецьмі выканаць гэтыя калыханкі.

Напрыканцы занятку можна правесці рухому гульню «Лавіць куры», выкарыстоўваючы новую лічылку № 3.

Занятак 4. Напачатку дзеці разам з дарослым ўзнаўляюць калыханку «Ходзіць певень па капусце». У мэтах найлепшага засваення рытмічнага малюнка і мелодыі карысна выкарыстоўваць рухавае мадэліраванне, звязанае з вобразам: рытмічны малюнак адлюстроўваць падчас выканання з дапамогай «шагоў пеўня», а гукавысотную лінію — «крылаў пеўня» (рухаў рукамі).

Працягваючы сюжэтную лінію заняткаў, дарослы прапануе паклікаць кур. Дзеля гэтага можна ўгадаць лічылку № 3 і нават паспрабаваць некалькі разоў яе меладызаваць па ролях, дзе дарослы будзе спяваць словы аўтара, а дзеці па жаданні — словы куркі. Пасля гэтага дарослы знаёміць дзяцей з новай калыханкай «Люлі, люлі, люлі, прыляцелі куры» (№ 7). Пры паўторным выкананні дзеці павінны падпяваць даросламу, суправаджаючы спевы рухамі пад тэкст твора.

Пасля рухавай гульні «Лавіць куры» дарослы паведамляе, што «наш маленькі Міхаська сёння ўжо добра паспаў і яго патрэбна павесяліць, пазабавіць. Вось як мы яму праспяваем...» Пасля гэтага выконваецца забаўлянка «Ладкі, ладушкі» (№ 8), тэкст якой нагадвае тэкст апошняй з калыханак, выяўляецца роднаскасць вобразаў твораў, але падкрэсліваецца іх рознае функцыянальнае значэнне і настрой. Падчас выканання забаўлянкі дзеці могуць выконваць характэрныя для забаўлянкі плясканні ў далоні, ствараючы некаторыя варыянты рытмічнага малюнка твора.

Пасля ўдакладнення жанравай прыналежнасці твора дарослы прапануе узгадаць вядомыя дзецям забаўлянкі, выканаць іх калектыўна, у ансамблях або сола.

Напрыканцы зноў можна звярнуцца да жанру калыханкі праз пытанне: «А ў калыханках бывае смешны тэкст, як ў забаўлянках?» Твор «Пайшоў каток ў лясок» выконваецца і аркеструецца дзецьмі з дапамогай дзіцячых інструментаў, якія імітуюць шум лесу, плёсканне вады.

Занятак 5 прысвечаны, галоўным чынам, замацаванню вывучаных твораў, удакладненню ўяўленняў пра іх асаблівасці. Паўтарэнне калыханак магчыма ажыццявіць праз выпадковы выбар вобраза калыханкі або персанажа, які выконваў калыханку. Так, можна арганізаваць гульню накшталт «Цудоўнага меху», дзе схаваліся персанажы, якія ўдзельнічалі ў занятках тэмы, або з дапамогай «ваўчка», які пакажа на знаёмы персанаж, або кубіка, на гранях якога адлюстраваны вобразы і сюжэты калыханак. Пры жаданні дзеці могуць узнаўляць свае імправізацыі або ствараць новыя варыянты, музіцыраваць. Цікаўнасць выклікае ў дзяцей прапанова выканаць калыханку для каго-небудзь з групы або для любімай цацкі з абавязковым зваротам па імені.

У мэтах пашырэння ўяўленняў дзяцей аб жанры карысным будзе прапанаваць для ўспрымання інструментальную калыханку (запіс або жывое выкананне). Неабходна звярнуць увагу дзяцей на песеннасць у інструментальнай музыцы: «У гэтай калыханцы няма словаў, але па настроі, меладычнасці музыкі мы можам здагадацца, што гэта калыханка». Пры жаданні дзеці на гукі «А-а-а» могуць падпяваць інструментальнаму выкананню.

У канцы вывучэння тэмы «Калыханкі» пажадана зноў звярнуцца да тэксту казкі «Піліпка-сыноч» і меладызаваць новы тэкст калыханкі для Піліпкі, у які можна ўключыць такія характэрныя для жанра словы, як «а-а», «люлі», разнастайныя звароты.

Выніковы блок

Асэнсаванне магчымасцей музычнага фальклора ў фарміраванні кампанентаў музычна-эстэтычнай культуры асобы дазваляе разглядаць фальклор не толькі як сродак фарміравання першапачатковых уяўленняў аб нацыянальнай культуры увогуле, але і як эфектыўны і дастаткова ўніверсальны сродак развіцця музыкальнасці і музычна-эстэтычнай свядомасці дашкольнікаў, у выніку чаго магчыма пашырэнне выкарыстання фальклора ў практыцы музычнага выхавання ў дашкольнай установе. Прапанаваная тэхналогія распрацаваная з улікам як асаблівасцей фальклорнага мастацтва (яго вуснасці, варыянтнасці і варыятыўнасці, сінкрэтычнасці, наяўнасці тыповых інтанацый) і музычных асаблівасцей (ладавых, рытмічных), ствараючых нацыянальна спецыфічны каларыт беларускага музычнага фальклора, дазволіць ажжыцяўляць азнаямленне з фальклорам і вывучэнне дадзенага музычнага матэрыяла з дзецьмі старэйшага дашкольнага ўзросту з дасягненнем большага развіцёвага эфекту, чым у выпадку немэтанакіраванага бессістэмнага выкарыстання асобных твораў.